

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Júlia Rečlová

Integrácia Slovenska do Európskej únie

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Aleš Bříza

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2012-2014

DIPLOMA THESIS

Júlia Rečlová

Slovak Republic integration to the EU

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Aleš Bříza

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím povodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru, z ktorej som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a je uvedená v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím so sprístupnením svojej práce v univerzitnej knihovni.

V Prahe, dňa 25.5.2014

Bc. Júlia Rečlová

Pod'akovanie

Chcela by som sa pod'akovať svojmu vedúcemu diplomovej práce pánovi PhDr. Alešovi Břízovi za jeho čas a cenné rad,ktoré som uplatnila pri písaní práce.

Anotácia

Predložená diplomová práca sa v teoretickej rovine zaoberá vstupom Slovenska do Európskej únie a všetkými krokmi, ktoré viedli k tomuto vstupu. Rozoberá legislatívne zázemie Európskej únie, dopady vstupu pre Slovensko ako členský štát, výhody aj nevýhody. Časť práce je samostatne venovaná zhodnoteniu ekonomicko – sociálnych dopadov na Slovensko. Pomerne značnú časť zaberá zhodnotenie ústavných zmien v kontexte vstupu Slovenska do Európskej únie.

V praktickej časti sa práca venuje vyhodnoteniu dotazníkov zameraných na zhodnotenie desiatich rokov členstva Slovenska v Európskej únii. V závere práce sú potom jednotlivé odpovede na otázky samostatne vyhodnotené.

Kľúčová slová

Etapy vstupu do Európskej únie, Európska rada, Európska únia, inštitúcie Európskej únie, Lisabonská zmluva, nevýhody vstupu, referendum, výhody vstupu pre Slovensko

Annotation

This diploma thesis deals with the theoretical Slovakia's accession to the European Union and all the steps that led to this input, as well as the inception of the European Union. Discusses the legislative background of the European Union, the Impact of Slovakia as a Member State, benefits and drawbacks. Quite a considerable part occupies recovery incessantly change in the context of Slovakia's accession to the European Union. In the practical part of the work is devoted to the evaluation questionnaire to assess Slovak Republic ten years of membership in the European Union. In conclusion then the individual answers to the questions are evaluated.

Key words

Advantages of accession to the EU European Union, disadvantages of accession to the EU European Union formation, EU institutions, Lisbon Treaty, phases of integration, referendum

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 TEORETICKÁ ČASŤ.....	10
1.1 Európska únia.....	10
1.2 Inštitúcie Európskej únie.....	11
2 SLOVENSKO NA CESTE DO EURÓPSKEJ ÚNIE.....	19
2.1 Analýza integračných stratégií.....	19
2.2 Inštitút referenda v procese integrácie.....	23
3 LEGISLATÍVNE VZŤAHY V KONTEXTE ÚSTAVNÝCH ZMIEN.....	25
3.1 Inštitucionálne zmeny orgánov verejnej moci.....	25
3.2 Európska legislatíva súčasťou právneho systému Slovenska.....	28
3.3 Prezident Slovenska vo vzťahu k Európskej únii.....	33
3.4 Súdny Slovenskej republiky.....	35
3.5 Samosprávne územné celky.....	37
3.6 Národná banka.....	40
4 DOPADY INTEGRÁCIE PRE SLOVENSKO.....	43
4.1 Výhody integrácie.....	43
4.2 Nevýhody integrácie.....	46
4.3 Ekonomicko - sociálne dopady integrácie.....	48
5 PRAKTICKÁ ČASŤ.....	55
5.1 Prieskumná hypotéza.....	55
5.2 Cieľ prieskumu.....	55
5.3 Interpretácia výsledkov.....	56
ZÁVER.....	64
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	66

ÚVOD

Slovenská republika sa stala členským štátom Európskej únie (ďalej len „EÚ“) 1. mája 2004. Pôvodné predstavy o „návrate do Európy“, sprevádzajúce pád komunistického systému v Československu v roku 1989, vystriedali najprv ťažkosti s komplexnou premenou politického, hospodárskeho a štátoprávneho usporiadania, komplikovaný zápas o charakter politického režimu v samostatnom štáte, neskôr vynútené dobiehanie susedov v rokovaníach s Úniou o konkrétnych podmienkach začlenenia a napokon náročné pôsobenie v štruktúrach EÚ v podmienkach plnoprávneho členstva. Súdiac podľa deklarovanej nízkej informovanosti slovenských voličov o fungovaní Európskej únie a jej inštitúcií, podľa účasti na referende o vstupe Slovenska do EÚ, ktorá len tesne prekročila požadovanú nadpolovičnú väčšinu oprávnených voličov, i účasti na voľbách do Európskeho parlamentu, ktorá bola najnižšia v dejinách tejto európskej inštitúcie spomedzi všetkých členov EÚ, sprevádzal návrat do Európy prevažný nezáujem slovenských občanov.

V predloženej diplomovej práci je značná časť venovaná stratégiám integrácie. Skúsenosti krajín, ktoré úspešne využívajú výhody integrácie, ukazujú, že k integračnej stratégii dospievali vo viacúrovňovom, štruktúrovanom a iteratívnom procese. V ňom centrálné orgány, podnikateľské kruhy a regionálne orgány, odvetvové, zamestnanecké a ďalšie relevantné záujmové zoskupenia analyzujú svoje integračné pozície, medzi sebou komunikujú, vzájomne koordinujú svoje postupy a zladujú svoje záujmy, aby na tomto základe potom každý vo sfére svojej pôsobnosti mohol vymedziť svoju integračnú stratégiu, a zároveň mohol participovať na konsenzuálnom generovaní celkovej národohospodárskej stratégie účasti v integračnom procese EÚ. Slovensko svoju cestu do Európskej únie neprešlo jednoduchou skratkou, ale absolvovalo dlhú a komplikovanú cestu, kde kľúčový podiel na zmene „štýlu vládnutia“ vo voľbách v roku 1998 mali slovenskí voliči, médiá, organizované záujmy a občianske iniciatívy. Práve vďaka nim sa Slovensko vrátilo na cestu integrácie a demokracie, z ktorej sa v predchádzajúcom období odklonilo. Pochopenie mnohých súčasných javov a vývinových trendov si aj naďalej vyžaduje systematickú analýzu predchádzajúceho vývoja. Diplomová práca si však kladie za cieľ zhodnotenie toho, ako Slovenská republika v Európskej únii využíva svoje členstvo a presadzuje vlastné predstavy a priority. Kľúčovou témou bude proces

integrácie do Európskej únie a jej dopady v kontexte legislatívnej a ekonomickej sféry Slovenska. Predkladaná práca je práve aktuálna, vzhľadom k 10.výročiu vstupu Slovenska do Európskej únie, ako aj k blížiacim sa eurovoľbám, ktoré sa uskutočnia na Slovensku 24. mája 2014. Zvolených bude 13 nových poslancov Európskeho parlamentu. Záver práce ponúka pohľad občanov Slovenska na zhodnotenie členstva v Európskej únii prostredníctvom výstupov z dotazníka. Dotazník zložený z 10 otázok nadväzuje na sformované hypotézy. Zhodnotenie, respektíve potvrdenie pravdivosti hypotéz ponúkajú výstupy z odpovedí na dotazník.

1 TEORETICKÁ ČASŤ

1.1 Európska únia

Európska únia nie je nový štát, nahradzujúci tie doterajšie ani nie je porovnateľná s ostatnými medzinárodnými organizáciami. Jej členské štáty delegujú suverenitu na spoločné inštitúcie, zastupujúce záujmy EÚ ako celku v otázkach spoločného záujmu. Európska únia je integračné zoskupenie, ktoré od posledného rozšírenia v roku 2013 tvorí 28 štátov s celkovým počtom 503,7 miliónov obyvateľov (približne 8 % svetovej populácie). Hnacím motorom myšlienky vytvorenia Európskej únie bolo zamedziť navždy častým a krvavým konfliktom medzi európskymi krajinami. Palivom myšlienky spojenectva namiesto konfliktov boli čerstvé neblahé skúsenosti obyvateľov starého kontinentu z Druhej svetovej vojny. Krátko po vojne sa ale Európa rozdeľuje na Východ a Západ, čím sa začína studená vojna trvajúca 40 rokov. Národy západnej Európy zakladajú v roku 1949 Radu Európy. Je to prvý krok smerom ku vzájomnej spolupráci, šesť zakladajúcich krajín však chce ísť ďalej.¹ Rozdelenie východu a západu Európy konečne prestalo existovať, keď sa v roku 2004 pripojilo k EÚ 10 nových členských krajín, vrátane Slovenska. Eurooptimisti sa domnievali, že nastal ten správny čas, aby si rozšírená Európa sformulovala vlastnú ústavu. Na obsahu Európskej ústavnej zmluvy sa však nebolo také jednoduché dohodnúť. Napokon sa lídri európskej 25-ky na jej texte dohodli, ale jej ratifikácia skolabovala na neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku. Diskusia o budúcnosti Európy pokračovala rokovaniami o texte zostručnenej verzii Lisabonskej reformnej zmluvy. Po vynútenom opakovanom referende v Írsku ju napokon európska 27-ka prijala od 1. decembra 2009 uviedla do života EÚ. Európska rada v **Lisabone vytvára Lisabonskú stratégiu** pre zlepšenie zamestnanosti v EÚ, modernizáciu ekonomiky a posilnenie sociálnej súdržnosti vo vedomostnej spoločnosti v Európe.

¹ TÝČ, V.: *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, Leges, s. 78

Lídri 27 členských krajín EÚ podpisujú Lisabonskú reformnú zmluvu. Lisabonská zmluva upravuje predchádzajúce zmluvy. Je navrhnutá tak, aby sa vďaka nej EÚ stala demokratickejšou, účinnejšou a transparentnejšou, a tým schopnou vysporiadať sa s globálnymi výzvami, ako sú napríklad zmeny podnebia, bezpečnosť a trvalo udržateľný rozvoj. Podmienkou jej platnosti bola ratifikácia vo všetkých členských štátoch EÚ. Lisabonská zmluva vstúpila do platnosti po jej ratifikácii vo všetkých 27 členských krajinách EÚ. Európska únia ňou získala právnu subjektivitu.

1.2 Inštitúcie Európskej únie

Vstupom do únie sa SR síce vzdala časti svojej suverenity, a to z dôvodu, že niektoré právomoci delegovala na inštitúcie Európskej únie (Európsku komisiu, Radu Európskej únie, Európsky súdny dvor a podobne), súčasne však získala možnosť vyjadrovať sa k zahraničnej politike minimálne v európskom priestore. Zároveň došlo k posilneniu dôveryhodnosti SR v zahraničnopolitickej oblasti a Slovensko tak získalo možnosť podieľať sa na hľadaní riešení týkajúcich sa globálnych problémov.²

Do tvorby právnych predpisov sú zapojené hlavne 3 orgány:

1. Európsky parlament, ktorý zastupuje občany EÚ a je nimi priamo volený,
2. Rada Európskej únie, ktorá sa skladá zo zástupcov jednotlivých členských štátov (predsedníctvo v Rade si členské štáty predávajú),
3. Európska komisia, ktorá usiluje o obranu záujmov Európskej únie ako celku.

Uvedené tri inštitúcie spoločne vytvárajú prostredníctvom tzv. bežného legislatívneho postupu politiku a právne predpisy, ktoré platia v celej Únii. V zásade je to Komisia, ktorá navrhuje nové zákony.

² FIGEL, J.: *Dozrievanie pre Európu*, Agentúra MCP Žilina, 2007, s. 156

Európsky parlament

Európsky parlament je jednou z najdôležitejších inštitúcií Európskej únie. Tvorený je z europoslancov, ktorí sú volení priamou voľbou každých päť rokov. Poslanci sú volení systémom pomerného zastúpenia v tajnej voľbe všetkými občanmi EÚ staršími ako 18 rokov. V Belgicku, Luxembursku a Grécku majú občania povinnosť voliť.

Na základe rozhodnutia Európskej rady z roku 2002 musia pri eurovoľbách všetky krajiny používať systém založený na pomernom zastúpení europoslancov. Členské štáty môžu pri volení zaviesť aj minimálne kvórum pre vstup strany do europarlamentu, toto kvórum však nesmie prekročiť 5%. Z krajín, ktoré kvórum zaviedli, je jeho najnižšia hodnota na Cypre. Tam dosahuje len 1,8% hlasov. Lisabonská zmluva zaviedla právo voliť a byť volený v eurovoľbách ako základné právo. Kandidát na europoslancu musí mať v prvom rade občianstvo v štáte EÚ. Výnimkou je len Veľká Británia, v ktorej môžu v eurovoľbách kandidovať aj niektorí občania Commonwealth. Okrem toho musí kandidát na europoslancu spĺňať minimálny vek, ktorý stanovujú jednotlivé krajiny. Vo väčšine krajín ide o 18 rokov, no napríklad na Slovensku je to 21 rokov, v Rumunsku 23 rokov a v Grécku, Taliansku a na Cypre až 25 rokov. V eurovoľbách môže voliť každý, kto má európske občianstvo a zároveň spĺňa kritériá minimálneho veku. Minimálny vek stanovený pre volenie v eurovoľbách je vo všetkých krajinách s výnimkou Rakúska stanovený na 18 rokov, pričom v Rakúsku je táto hranica posunutá na 16 rokov. V niektorých krajinách však hlasovanie v eurovoľbách nie je právom, ale zákonnou povinnosťou. Voliči tak musia voliť europoslancov v Belgicku, Luxembursku, Grécku a na Cypre. Jednotlivé krajiny môžu rozhodnúť aj o tom, či občanom umožnia voliť elektronicky, zo zahraničia, poštou alebo prostredníctvom zahraničnej ambasády. Slovensko je žiaľ spolu s Maltou a Írskom jedinou krajinou, v ktorej voliči nemôžu využiť žiadnu z týchto možností. Aj keď boli v minulosti vykonané snahy o šandardizáciu eurovoľieb, zatiaľ prevládajú národné tradície a voľby do Európskeho parlamentu sa v jednotlivých krajinách konajú počas rôznych dní. Eurovoľby v roku 2014 začnú vo

štvrtok 22. mája v Holandsku a Veľkej Británii. Následne budú pokračovať v piatok v Českej republike a v sobotu a nedeľu vo zvyšku Európskej únie.³

Na Slovensku sa budú voľby do Európskeho parlamentu konať ako v jednej z piatich krajín v sobotu 24. mája. Vo väčšine krajín EÚ sa eurovoľby uskutočnia v nedeľu 25. mája. V Českej republike a v Taliansku budú navyše voľby do europarlamentu trvať až dva dni. Na výber je z 29 politických strán a mien ako napríklad Monika Beňová, Boris Zala, Anna Záborská, Jana Žitňanská. Podľa predbežných výsledkov bola až extrémne nízka účasť na voľbách spôsobená nízkym záujmom a presvedčením, že občania svojím hlasom aj tak nedokážu zmeniť osud Slovenska k lepšiemu. Nakoniec, jednotlivé názory, ktoré nám pomôžu bližšie pochopiť možno aj vysoký nezáujem o voľby, ponúka diplomová práca v závere praktickej časti. Predbežné výsledky hlásia výhru politickej strany SMER.

Súčasní slovenskí poslanci Európskeho parlamentu zvolení vo voľbách v roku 2009:

SMER – Monika Flašíková – Beňová

SDKÚ- Eduard Kukan

SMK – Edit Bauer

SNS- Jaroslav Paška

Európsky parlament má mať podľa Zmluvy o Európskej únii v znení Lisabonskej zmluvy 750 poslancov plus predseda. Vzhľadom na to, že Lisabonská zmluva nadobudla platnosť až po voľbách v roku 2009, počet poslancov sa riadil starým znením zmlúv. Po voľbách v roku 2009 mal Parlament 736 poslancov, neskôr sa ich počet zvýšil na 754. ⁴V súčasnosti, po rozšírení Európskej únie o Chorvátsko má Parlament 766 poslancov.

³ JANKŮ, L.: *Politické a právne základy evropských integračních seskupení*, C. H. Beck, 2010, s. 34

⁴ KNAPP, V.: *Teorie práva*, Praha, C.H.Beck 1995, s. 55

Zloženie Európskeho parlamentu (celkový počet poslancov a počet poslancov z jednotlivých členských štátov) určuje na základe iniciatívy Európskeho parlamentu a s jeho súhlasom jednomyseľne Európska rada. Hoci Európsky parlament nevytvára zákony ako národné parlamenty, zmluvy prijaté od roku 1992 značne rozšírili právomoci EP. Základné právomoci EP sú legislatívna, rozpočtová a kontrolná právomoc. Taktiež politická rola Parlamentu v EÚ postupne rastie. Parlament rozhoduje o rozpočte spoločne s Radou EÚ. Rozpočet nevstúpi do platnosti, pokiaľ ho nepodpíše predseda EP. Parlament má posledné slovo v mnohých rozpočtových položkách, no poľnohospodárske výdavky môže len doplniť; posledné slovo pri tejto položke má Rada EÚ. Parlament môže rozpočet zamietnuť, vtedy sa rokovania o rozpočte začínajú odznova. EP v minulosti rozpočet zamietol dvakrát, ale od roku 1986 túto silnú právomoc nevyužil. Parlament taktiež kontroluje, ako sú rozpočtové výdavky využité. Parlament dohliada na všetky aktivity Európskej únie. Táto právomoc bola pôvodne vyhradená len pre aktivity Európskej komisie, teraz je ale rozšírená aj o Radu EÚ a orgány zodpovedné za zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Parlament má kľúčovú rolu pri menovaní komisie: ratifikuje prezidenta komisie a vedie rozhovory o každom navrhnutom komisárovi; potom rozhoduje o menovaní Komisie ako celku v hlasovaní o dôvere. Európsky parlament má taktiež právo vyjadriť komisii nedôveru a tak ju prinútiť k rezignácii.

Európsky súdny dvor

Má 25 sudcov, ktorým pomáha 9 generálnych advokátov; sú vyberaní z osôb nezávislých a spĺňajúcich národné požiadavky na najvyššie súdne funkcie alebo sú uznávanými znalcami práva. Sudcovia sú menovaní dohodou vlád členských štátov na 6 rokov. Hlavná úloha je dodržiavanie práva a pomoc pri výklade zmluvy spoločenstva. Súdny dvor je orgánom, ktorý vykladá základnú právnu normu a rozhoduje spory medzi členskými štátmi a orgánmi únie. Každý členský štát Únie sa musí oboznámiť s rozhodnutím ESD, pretože majú záväznú platnosť. Každý štát je zastúpený svojim štátnym príslušníkom, aby mohol byť braný do úvahy jeho právny systém, aj keď to nie je podmienka. Výkon funkcie končí uplynutím doby, smrťou alebo demisiou; inak sú neodvolateľní, majú imunitu. Nemôžu vykonávať iné povolanie, zastávať politickú alebo

správnú funkciu, musia byť nestranní. Nesmú rozhodovať vo veciach, v ktorých boli predtým úradníkmi, poradcami a i.⁵

Predseda Súdneho dvoru je volený sudcami na 3 roky, môže byť znovuzvolený. Generálni advokáti verejne predkladajú nestranne a nezávisle odôvodnené závery k veciam predloženým Súdu a tak mu pomáhajú pri plnení jeho úloh.

Európska rada

Európska rada dáva Únii potrebné podnety na jej rozvoj a určuje jej všeobecné politické smerovanie a priority. Nevykonáva legislatívnu funkciu. Skladá sa z hláv štátov alebo predsedov vlád členských štátov, ako aj svojho predsedu a predsedu Komisie. Ak si to vyžaduje program rokovania, členovia Európskej rady môžu rozhodnúť, že každému z nich bude pomáhať minister, a v prípade predsedu Komisie, člen Komisie. Európska rada zasadá dvakrát za polrok, zvoláva ju jej predseda. Ak si to vyžaduje situácia, predseda zvolá mimoriadne zasadnutie Európskej rady. Rozhodnutia Európskej rady sa bežne prijímajú konsenzom. V niektorých prípadoch sa rozhodnutia prijímajú jednomyselne alebo kvalifikovanou väčšinou v závislosti od toho, čo sa ustanovuje v zmluvách.⁶ Európska rada volí svojho predsedu kvalifikovanou väčšinou. Jeho funkčné obdobie je dva a pol roka s možnosťou opätovného zvolenia na jedno funkčné obdobie. Európska rada zvyčajne zasadá v Bruseli, v budove Justus Lipsius. Pomáha jej Generálny sekretariát Rady.

Pre Európsku úniu pracuje rada ďalších inštitúcií a subjektov, ktoré vykonávajú špecializované funkcie:

- Európska centrálna banka zodpovedá za európsku menovú politiku,
- Výbor regiónov zastupuje orgány regionálnych a miestnych samospráv,

⁵ CABADA, L. a kol.: *Aktuální výzvy evropského integračního procesu*, 2010, s. 55

⁶ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej Únii*, 2012, s. 28

- Európsky úrad pre výber personálu robí nábor pracovníkov pre inštitúcie a ostatné orgány Únie.

Európske právo (aquis) je systém právnych noriem Európskych spoločenstiev, právnych noriem Európskej únie a noriem neprávneho charakteru, na základe ktorých bol dosiahnutý súčasný stav európskej integrácie. Stále, ešte i dnes je potrebné rozlišovať medzi právom Európskej únie a právom Európskych spoločenstiev. Európska únia odvodzuje všetky svoje činnosti zo zakladajúcich zmlúv, ktoré sú dobrovoľne a demokraticky dohodované so všetkými členskými krajinami. Zakladajúce zmluvy tvoria tzv. „primárne právo“ Európskej únie, ktoré je porovnateľné s ústavou na štátnej úrovni. Druhým prameňom práva Európskej únie sú medzinárodné zmluvy, ktoré umožňujú Únii rozvíjať hospodárske, sociálne a politické vzťahy so svetom. Tretím prameňom práva EÚ je tzv. „sekundárne právo“. Môže byť definované ako celok normatívnych aktov, ktoré boli prijaté európskymi inštitúciami ako prevádzacie ustanovenia zmlúv.

K právu EÚ patria aj prípravné práce, judikatúra (súbor rozhodnutí všetkých orgánov súdnej moci, čiže Európskeho súdneho dvora a Všeobecného súdu) a parlamentné otázky (interpelácie), pomocou ktorých poslanci EP kontrolujú činnosť Európskej komisie a Rady. Právo Európskej únie je systém právnych noriem podľa Zmluvy o Európskej únii, ktoré upravujú problematiku spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky s problematikou policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach. Právo EÚ sa skladá z: Primárneho práva, ktoré tvorí Zmluva o Európskej únii, ktorá bola podpísaná v roku 1992 v Maastrichte a Zmluvou z Nice, podpísanou v roku 2000. Sekundárneho práva, ktoré tvoria právne akty, ktoré majú formu všeobecných usmernení, zásad, spoločenských stratégií, spoločných stanovísk alebo rozhodnutí v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, alebo právne akty, ktoré majú formu spoločných stanovísk, rámcových rozhodnutí alebo rozhodnutí v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, všeobecných právnych zásad – napríklad zásada právneho štátu, zásada ochrany ľudských práv a základných slobôd a zmluvných prameňov práva, ktoré tvoria medzinárodné zmluvy, respektíve dohovory a opatrenia na ich vykonanie, ako je napríklad Schengenské právo. Právo Európskych spoločenstiev (aquis communautaire) je systém právnych noriem, ktorých tvorba sa na základe spoločne prejavenej vôle členských štátov preniesla z orgánov Európskych spoločenstiev; rozumie sa ním právny poriadok sui generis, ktorého normy sú záväzné tak pre členské štáty, ako aj pre

fyzické osoby a právnické osoby týchto štátov. Právo Európskych spoločenstiev upravuje problematiku jednotného vnútorného trhu charakteristického voľným pohybom osôb, tovaru, služieb a kapitálu. Problematiku spoločnej menovej politiky (zavedenie jednotnej európskej meny – euro) a problematiku azylového, utečeneckého a migračného práva. Právo Európskych spoločenstiev sa skladá z: Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu, Jednotný európsky akt, Akty o pristúpení nových členov, Zmluva o zlúčení a Zmluva o Európskej únii v znení jej neskorších zmien a doplnení, ktorá zmenila a doplnila predchádzajúce zmluvy. Sekundárneho práva, ktoré tvoria právne akty majúce formu nariadení, smerníc, rozhodnutí, odporúčaní, alebo stanovísk. Zmluvných prameňov práva, ktoré tvoria medzinárodné zmluvy uzatvorené medzi Európskymi spoločenstvami a tretími štátmi, alebo uzatvorené medzi členskými štátmi Európskych spoločenstiev navzájom. Právo Európskych spoločenstiev sa vyznačuje týmito dvoma základnými vlastnosťami: majú prednosť pred právom členského štátu, ktorá znamená, že členský štát nemôže prijímať nové platné právne predpisy, ktoré nie sú v súlade s právom Európskych spoločenstiev a zároveň súdy členského štátu sú povinné neaplikovať vnútroštátny právny predpis, ktorý je v rozpore s právom Európskych spoločenstiev.

Priamy účinok v práve štátu, ktorý spočíva v priznaní práv a ukladaní povinností, a to priamo a samostatne, bez pomoci iného právneho predpisu, pričom osoba sa môže následne dovolať konkrétneho právneho aktu Európskych spoločenstiev priamo pred súdom. Všeobecných právnych zásad - napríklad zásady právnej istoty, zásady proporcionality, zásady subsidiarity, alebo zásady rovnosti. Predpokladom priameho účinku je spravidla priama aplikovateľnosť, čo je vlastnosť práva Európskych spoločenstiev, ktorá znamená, že na jeho uplatňovanie zo strany členských štátov nie je prípustné jeho prevzatie vnútroštátnym zákonodarstvom. To znamená, že k aplikácii dochádza bez pomoci vnútroštátneho predpisu.

V rámci Konventu o budúcnosti Európskej únie bola vytvorená pracovná skupina, ktorá sa zaoberala zjednodušením neprehľadného systému európskeho práva najmä pre občana. Vyústením bolo prijatie Európskej ústavnej zmluvy, ktorá zlučovala práva Európskej únie a práva Európskych spoločenstiev a mala ambíciu vytvoriť spoločný základ práva modernej Európskej únie 21. storočia. Európska ústavná zmluva predpokladala aj

prijímanie ďalších zákonov Európskej únie, rámcových zákonov Európskej únie a presne pomenovaných druhov rozhodnutí príslušných orgánov Európskej únie namiesto nariadení, smerníc a rôznych druhov v súčasnosti platných rozhodnutí. Text Európskej ústavnej zmluvy však napokon stroskotal na neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku v roku 2005. Komunitárne právo predstavuje v užšom zmysle slova právo zakladajúcej zmluvy EÚ.

Ale právne ustanovenia, prijaté na ich základe inštitúciami Spoločenstiev tvoria sekundárnu legislatívu. V širšom slova zmysle zahŕňa komunitárne právo všetky právne normy Spoločenstiev, vrátane všeobecných právnych zásad, rozsudkov Európskeho súdneho dvora, zákonodarstva vyplývajúceho z vonkajších vzťahov ES. Súhrn týchto právnych noriem predstavuje to, čo poznáme pod pojmom aquis Spoločenstiev.

Komunitárne programy

Programy sú financované priamo z rozpočtu EÚ, ktorá na vybrané projekty prispieva v rozhraní od 40 - 75 percent. Spravuje ich Európska komisia alebo špecializované agentúry, ktoré Komisia zriadila. Pri niektorých programoch sú gestorom národné agentúry. Komunitárne programy sú súborom aktivít, ktoré prispievajú k spolupráci členských krajín EÚ pri riešení spoločných problémov v oblastiach súvisiacich s politikami Európskych spoločenstiev.

2 SLOVENSKO NA CESTE DO EURÓPSKEJ ÚNIE

2.1 Analýza integračných stratégií

Stratégie vstupu chápeme predovšetkým ako výsledok vnútroštátnych politických procesov, ktoré sú zasadené do kontextu procesov a inštitúcií EÚ. V kontexte stratégie integrácie je podstatné vymedziť si pojem *europeizácia*. Najčastejšie sa ním označuje niekoľko vzájomne súvisiacich fenoménov. Po prvé, europeizácia má teritoriálny rozmer a spája sa s procesom rozširovania EÚ; po druhé vyjadruje organizačný aspekt integrácie a pomenúva budovanie európskych inštitúcií (EÚ, NATO, EFTA, Rada Európy); po tretie označuje aj „export“ európskych inštitúcií (pravidlá, štruktúry, normy) do celého sveta; po štvrté znamená tiež definíciu politického projektu, ktorého cieľom je prehĺbovať integráciu na európskom kontinente a napokon reflektuje aj vplyv inštitúcií Európskej únie na domácu (národnú) politickú scénu v členských štátoch.⁷ Azda najväčší rozdiel v jednotlivých konceptualizáciách vyplýva z odlišného definovania Európy. A aj preto niektorí autori navrhujú rozlišovať medzi pojmom europeizácia, ktorý znamená prijatie západoeurópskych modelov napr. ekonomiky, demokracie a sociálneho štátu, a termínom „EÚ-izácia“, ktorý zahŕňa zmeny v kandidátskych a členských štátoch, plynúce z povinnosti zaviesť vo vlastnom štáte inštitúcie, normy, regulatívy a legislatívu Európskej únie.⁸ Zdôrazňuje sa tým, že stále existujú explicitné alebo implicitné rozdiely medzi Európskou úniou a predovšetkým teritoriálnym a kultúrnym chápaním Európy ako kontinentu. Europeizácia má potom rozdielne a širšie geografické pôsobenie od úrovne Európskej únie, cez celý európsky kontinent až teoreticky po všetky krajiny sveta, najmä v prípade exportu politických a ekonomických inštitúcií.

V predloženej diplomovej práci „europeizácia“ znamená v striktnom slova zmysle „EÚ-izáciu“, čiže pôsobenie Európskej únie na kandidátske a členské štáty, vplyv inštitúcií EÚ a jej rozhodnutí na domácu politickú scénu. Pojmom europeizácia sa tak vo všeobecnosti

⁷ OLSEN J.: *Europeanization*. In: Cini, M. (ed.): *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 333

⁸ WALLACE, H.: *The Domestication of Europe and the Limits to Globalisation*, prednáška odznela na kongrese IPSA, Quebec, August 2000a.

označujú rozličné procesy a javy, ktorých jediným spoločným menovateľom je špecifický typ transformácie (zmeny), ktorá sa odohráva na dvoch úrovniach – európskej a národnej.⁹ Najmä pri štúdiu účinkov Európskej únie na konkrétnu členskú krajinu sa europeizácia chápe ako špecifická forma modernizácie, čo vyplýva najmä zo vzájomného prepojenia europeizácie a modernizácie v stratégiách domácej politickej elity. Každodenný proces prijímania rozhodnutí na úrovni orgánov EÚ a ich následnej implementácie v členských štátoch do vlastných politických, ekonomických a administratívnych štruktúr napokon vedie ku konvergencii inštitúcií, pravidiel, noriem a najmä jednotlivých politík členských štátov.

Prvý prístup k analýze integračných stratégií vychádza z teórie racionálnej voľby, ktorá predpokladá, že každý jedinec sleduje pri svojom rozhodovaní predovšetkým vlastné záujmy a snaží sa pre seba dosiahnuť čo najlepší výsledok, a to s čo najmenšími nákladmi. Od tejto konkrétnej analýzy sa siluje odvodiť možné stratégie členských štátov v procese integrácie. Borzel ukazuje, ako sa jednotlivé štáty správajú pri harmonizácii svojich politík na európskej úrovni. Tvrdí, že sa správajú v súlade so základným normatívnym princípom racionálnej voľby, čiže tak, aby minimalizovali svoje náklady na implementáciu spoločných politík alebo európskych regulatívov. Domnieva sa, že najlepšou cestou, ako minimalizovať náklady na implementáciu jednotlivých politík Európskej únie, je pokúsiť sa presadiť, aby sa vlastné domáce politiky stali vzorom pre harmonizované (spoločné) politiky záväzné pre všetky štáty Únie.¹⁰ Inými slovami, ak členský štát má nejakú vlastnú politiku, ktorá zatiaľ spadá do kompetencií členských štátov, ale očakáva sa, že sa v blízkej budúcnosti stane predmetom europeizácie, čiže harmonizácie v celej únii, je preň najvýhodnejšie presadiť túto vlastnú politiku ako model aj pre ostatné členské štáty. V prípade úspechu budú náklady na jej implementáciu vo vlastnej krajine len minimálne, alebo priamo nulové. Pre ostatné členské štáty, ktoré budú musieť nové štandardy a normy implementovať do svojich systémov, budú v takom prípade ich náklady logicky vyššie.

⁹ OLSEN J.: *Europeanization*. In: Cini, M. (ed.): *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 33

¹⁰ REICHBAUER, Ondrej. *Európska únia pre každého*, 2004, s. 94

Börzel uvádza, že je dokázané, že národné exekutívy sa usilujú o minimalizáciu nákladov, ktoré sú spojené s implementáciou európskych noriem a zavedených pravidiel pre domáce krajiny. Z toho dôvodu majú motív na uplatnenie domácich politík na európskej úrovni. Čím viac sa zhodujú domáce politiky s pripravovanými európskymi, tým menšie sú náklady na ich zavedenie na národnej úrovni. Keďže členské štáty majú rôzne inštitúcie, súťažia na európskej úrovni o presadenie politík, ktoré najviac vyhovujú ich vlastným záujmom a prístupom.¹¹ Inými slovami, aj stratégie Slovenska záviseli od veľkosti krajiny, stupňa ekonomického rozvoja ideových a programových preferencií vlády a jej reprezentantov, dosiahnutého politického konsenzu a personálnych zdrojov a kapacít. Skúmanie politických stratégií „starých“ členských štátov ukázalo, že cieľom integračných stratégií je ovplyvniť spoločné politiky EÚ alebo komplexné pravidlá, ktoré regulujú správanie členských štátov, organizácií, podnikov a iných kolektívnych a individuálnych aktérov tak, aby sa čo najviac podobali, alebo aspoň sa dali ľahko koordinovať s politikami a regulatívmi daného členského štátu, čím by sa na minimálnu možnú mieru znížili ich vstupné náklady. Podľa aktivity a pozícií členských štátov voči integrácii, ktorá preniká stále do nových a nových oblastí, ktoré tradične boli doménou národných vlád, sa odvodzujú tri typy možných stratégií.

Po prvé, je to líderstvo (pace-setting), čiže aktívne presadzovanie vlastných národných politík na európskej úrovni, s cieľom minimalizovať náklady na ich implementáciu. Po druhé, členské krajiny môžu zvoliť aj brzdenie (foot-dragging), čiže blokovanie alebo aspoň spomalenie nákladných spoločných politík, aby sa vyhli ich implementácii, alebo aspoň získali nejakú kompenzáciu za ich prijatie. Po tretie, niektoré štáty sa však môžu rozhodnúť aj pre vyčkávanie (fence-sitting), čiže pozíciu, keď členský štát ani nepresadzuje vlastné národné politiky na európskej úrovni, ale sa ani nesnaží zablokovať prijatie niektorej z pripravovaných politík, len buduje taktické koalície s jedným z dvoch táborov. Táto pozícia sa vyznačuje ambivalentnosťou a vychádza z toho, že daná oblasť politiky nepatrí medzi základné priority konkrétneho štátu. Formovanie strategických integračných pozícií je tak v prvom rade ovplyvnené tým, či jednotlivé politiky sú, alebo nie sú prioritou na národnej úrovni a či sa potenciálne môžu stať aj politikami

¹¹ BORZEL, T.: *Pace Setting, Foot Dragging and Fence Sitting: Member State Responses to Europeanization*. In: *Journal of Common Market Studies* 2002, s 193

celoeurópskymi. Druhý dôležitý moment tvoril stupeň ekonomického rozvoja, keďže ekonomicky rozvinuté krajiny sa častejšie správajú ako lídri a tvorcovia politik na európskej úrovni, lebo doma majú striktné regulatívy, silné motívy a aj zdroje potrebné na ich zavedenie. Naopak, ekonomicky menej vyspelé krajiny nedisponujú ani politikami a ani potrebnými kapacitami na ich presadenie, preto sa viac správajú ako aktéri brzdiaci proces.¹²

Druhý prístup ku skúmaniu a vysvetleniu integračných stratégií členských štátov ponúkajú práce Simona Hixa a Klauza Götza ktoré chápu európsku integráciu ako proces, výsledkom ktorého sa stáva europeizácia. Podľa nich európska integrácia vedie k dvom druhom dôsledkov, ktoré sú navzájom previazané. Na jednej strane, delegovanie kompetencií zo štátnej úrovne na úroveň inštitúcií EÚ vedie k tvorbe záväzných politických rozhodnutí, ktoré následne obmedzujú rozhodovanie a konanie domácich aktérov. Na druhej strane, vytvorenie vyššieho stupňa vládnutia (governance) zase poskytuje domácim aktérom možnosť obísť prípadné bariéry, ktoré existujú doma a na tejto vyššej úrovni presadzovať alebo vetovať niektoré politiky. Tiež sa môžu pokúšať využívať hlavnú výhodu, ktorú majú oproti domácim konkurentom, t. j. lepší prístup k informáciám o dianí v orgánoch EÚ.¹³

Pokiaľ sa Börzel pozeral na stratégie len jedného kolektívneho aktéra – členského štátu, ktorý reprezentuje vláda – druhý zvolený prístup ponúka možnosť analyzovať stratégie komplexnejšie. Pripúšťa sa tak, že aj iní aktéri, napríklad politické strany, záujmové skupiny, podniky a aktivisti majú šancu presadiť svoje požiadavky nezávisle na stratégii, ktorú prijala a definovala vláda a ktorú presadzuje ako oficiálnu stratégiu. Stratégie iných aktérov sa však obsahovo nemusia nutne dostať do konfliktu s oficiálnymi prioritami národnej vlády.

¹² BORZEL, T.: *Pace Setting, Foot Dragging and Fence Sitting: Member State Responses to Europeanization*. In: *Journal of Common Market Studies*, 2002, s. 193

¹³ HIX, S., GOETZ, K. H.: *Introduction: European Integration and National Political Systems*. In: Goetz, K. H., Hix, S. (eds.): *Europeanised Politics? European Integration and National Political Systems*. London: Frank Cass, 2001b, s. 26.

2.2 Inštitút referenda v kontexte európskej integrácie

Integračné stratégie SR v kontexte členstva v EÚ skúmame na základe ich korelácie s veľkosťou krajiny, stupňom ekonomického rozvoja, programom vlády, dosiahnutým politickým konsenzom a s personálnymi zdrojmi a kapacitami. Rovnako ako v prípade ostatných členských krajín sa tieto stratégie menia, predovšetkým v závislosti od vnútorného politického vývoja, zmeny vlády alebo stavu ekonomiky. Podľa počtu hlasov dohodnutých v Zmluve z Nice patrí Slovensko spolu s Dánskom, Fínskom, Írskom a Litvou medzi „veľké malé krajiny EÚ“. Na základe prístupového procesu, keď vláda zvolila stratégiu doháňania a nemala veľké požiadavky na trvalé výnimky a ani na prechodné obdobia, bolo možné očakávať, že Slovensko sa bude ďalej vzdávať vlastnej suverenity a rozhodovacích právomocí v prospech nadnárodných inštitúcií. Slovensko sa v predvstupovom období snažilo vybudovať svoj imidž prointegračnej krajiny a stať sa „dobrým Európanom“. Ďalšie očakávanie vyplývajúce z postavenia „veľkého malého štátu“ bolo možné spojiť s obhajovaním rovnosti v participácii na riadení EÚ, čiže podpory rotujúcemu predsedníctvu Európskej rady, rovnosti pri používaní všetkých národných jazykov ako rokovacích jazykov Únie.

Na Slovensku sa diskutovalo o najvhodnejšom spôsobe ratifikácie vstupu do Európskej únie. Ústava SR umožňuje iniciovanie referenda uznesením parlamentu alebo na základe petície prinajmenšom 350 000 občanov. Navyše ratifikačné referendum sa musí uskutočniť vtedy, ak Slovenská republika vstupuje alebo vystupuje zo štátneho zväzku s inými štátmi. Predstavitelia slovenských parlamentných strán sa zhodli, že pripojením sa k Európskej únii Slovensko do štátneho zväzku nevstupuje, a teda ratifikačné referendum nie je ústavou predpísané. Avšak zhoda nastala aj v tom, že referendum je potrebné kvôli potvrdeniu legitimacy takéhoto kroku. Po jednomyselnom súhlase s uznesením v pléne Národnej rady v januári 2003 vyhlásil prezident Schuster referendum, v ktorom sa zisťovalo, či Slovensko súhlasí so vstupom do Únie. Rozmach priamej demokracie, a osobitne referenda v krajinách západnej Európy, nastal najmä po druhej svetovej vojne. Jedným z faktorov, ktoré prispeli k nárastu uskutočnených referend v Európe je vznik Európskych spoločenstiev, ich rozširovanie a zmena ich právneho rámca. Kým v sedemdesiatych rokoch sa uskutočnili dve referendá s „integračnou“ tematikou, v deväťdesiatych rokoch ich už bolo desať. Prvých päť rokov nového storočia dokonca

prinieslo viac referendum v spojitosti s európskou integráciou ako zvyšné desaťročia predtým dohromady. Jediným dosiaľ platným referendom v SR zostáva referendum o členstve SR v EÚ z roku 2003, ktoré je príkladom referenda iniciovaného prostredníctvom uznesenia NR SR. Celkovo 147 poslancov parlamentu požiadalo prezidenta SR o vypísanie referenda o vstupe Slovenskej republiky do EÚ. Rozhodnutie iniciovať referendum o vstupe SR do EÚ bolo rozhodnutím politickým. Hoci ústava vyžaduje obligatórne referendum v prípade vstúpenia, resp. vystúpenia SR zo štátneho zväzku, nenašiel sa ani jeden argument v jeho prospech.⁸⁴ Z obsahového hľadiska je zaujímavá samotná otázka, ktorá sa stala predmetom referenda. Občania nehlasovali o samotnej Zmluve o pristúpení SR k EÚ, a tým i podmienkach v nej uzavretých, ale mali sa vyjadriť iba k samotnému vstupu krajiny do EÚ. Iniciovanie a vypísanie referenda bolo politickou záležitosťou, ku ktorej sa kladne postavili všetky parlamentné strany a hnutia. Vypísanie referenda bolo politicky riskantné rozhodnutie, pretože jeho výsledky mohli byť platné len ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov.¹⁴ Pred rokom 2003 sa uskutočnili štyri referendá, z ktorých ani jedno nebolo platné. Inštitucionálne faktory (nevyhnutnosť 50 percentnej účasti oprávnených voličov) totiž ponúkali oponentom referendovej otázky silnú zbraň: vyzývať vlastných prívržencov k ignorovaniu referenda a teda k neaktívnosti. Referendum o vstupe bolo výnimočné, pretože malo podporu všetkých parlamentných strán a že otázka nebola politicky kontroverzná, keďže všetky strany sa vyslovovali za vstup Slovenska do Únie. Od samého začiatku tak nebol hlavnou otázkou samotný výsledok hlasovania, ale či účasť voličov dosiahne nevyhnutných 50 percent hlasov. Plebiscitu sa zúčastnilo 2 176 990 občanov, čo v percentách predstavuje 52% obyvateľstva. Pričlenenie podporilo 92,46 % zúčastnených.

¹⁴ MIHALIK, J.: *Európska únia alebo Federácia národných štátov?*, 2013, s. 56

3 LEGISLATÍVNE VZŤAHY V KONTEXTE ÚSTAVNÝCH ZMIEN VSTUPU

3. 1 Inštitucionálne zmeny orgánov verejnej moci

Integrácia Slovenska do Európskej únie viedla k istému tlaku na národné politické inštitúcie. Najviac sa menili inštitúcie a ich usporiadanie na úrovni vlády Slovenskej republiky. Podľa vplyvu EÚ na národné politické inštitúcie môžeme identifikovať tri základné obdobia. Prvé, od uzavretia zmluvy o pridružení medzi SR a ES, druhé, časovo ohraničené zmenou vlády po voľbách 1998 a tretie, ktoré nasleduje po uzavretí prístupových rokovaní s EÚ až do členstva SR v EÚ. Inštitucionálne zmeny je možné skúmať v dvoch rovinách, zmeny na rovine EÚ-SR, a na úrovni vnútroštátnej, predovšetkým vo vzťahoch exekutívy a legislatívy. Kým v prvej úrovni k zmenám dochádzalo vo všetkých obdobiach, v exekutívno-legislatívnych vzťahoch nastala výrazná zmena až prijatím novely ústavy 2001 a neskorším prijatím ústavného zákona o spolupráci NR SR a vlády v záležitostiach EÚ.¹⁵Rôzne časové etapy integrácie sa rozdielnym spôsobom dotkli aj štruktúry orgánov verejnej moci.

V prvej etape vyplynuli zmeny z uzavretia tzv. zmluvy o pridružení SR a ES 4. októbra 1993 v Luxemburgu. Na základe zmluvy bola vytvorená Asociačná rada, ktorej členov tvorili zástupcovia menovaní vládou SR a členovia Rady a Komisie. Najvýznamnejšou právomocou Asociačnej rady bola možnosť schvaľovať rozhodnutia a odporúčania na vykonanie zmluvy o pridružení, z nich najvýznamnejšie so statusom medzinárodných zmlúv. Poradným orgánom vlády SR v otázkach integrácie sa stala Rada vlády SR pre integráciu do Európskej únie ustanovená uznesením vlády SR č. 10 z 3. januára 1995, na čele s podpredsedom vlády J. Kalmanom. Na úrovni parlamentu došlo v I. volebnom období k vytvoreniu výboru NR SR pre európsku integráciu, ktorého hlavnou úlohou bol dohľad nad implementáciou Asociačnej dohody, spolupráca s Asociačnou radou a kontrola exekutívy v tejto oblasti. Vytvorený bol aj spoločný výbor EÚ a NR SR. K výrazným zmenám v druhej etape prístupového procesu Slovenska do Európskej únie

¹⁵ BILČÍK V.: *Slovensko a diskusia o budúcnosti Európskej únie*. In: Marcinčin, A., Lubyova, M. (eds.): EU monitoring I. Bratislava: Slovak Foreign Policy Association a Friedrich Ebert Stiftung, 2002, s. 58

došlo po nástupe prvej vlády M. Dzurindu. Odlišná intenzita diplomatických vzťahov k EÚ sa prejavila vytvorením Pracovnej skupiny na vysokej úrovni (EU – Slovakia High level working group). V období necelého roka (november 1998 – september 1999) mala skupina za cieľ napomôcť novej vládnej koalícii v urýchlení integračného procesu.¹⁴ Zmeny sa tiež dotkli priamo kabinetu, vytvorením osobitnej pozície podpredsedu vlády pre EI, ktorého úlohou sa stala koordinácia ministerstiev v súvislosti s EI.¹⁵ Namiesto Rady vlády pre integráciu bola vytvorená Ministerská rada vlády pre EI¹⁶, fungujúca ako poradný a koordinačný orgán vlády SR pod vedením podpredsedu vlády pre EI. Jej pomocným orgánom sa stal Pracovný výbor, tvorený vedúcimi útvarov pre európsku integráciu na ministerstvách a ostatných orgánoch štátnej správy a vedúcimi 29 pracovných skupín negociačného tímu. Svoju pozíciu v prístupovom procese posilnilo Ministerstvo zahraničných vecí, kde sa vytvorila nová pozícia – štátny tajomník pre EI, ktorá je spojená s pozíciou hlavného vyjednávača SR pre vstup SR do EÚ. Ten súčasne riadil aj Sekciu EI na MZV a Pracovný výbor.

V tretej etape, po podpise Prístupovej zmluvy v apríli 2003 SR získala SR štatút pozorovateľa v EÚ, čo opätovne prinieslo niektoré inštitucionálne zmeny. Vláda SR uznesením schválila návrh koordinácie rozhodovacieho procesu v záležitostiach EÚ a vzorové štatúty rezortných koordinačných skupín a Komisie pre záležitosti EÚ. Sekcia MZV pre EI sa zmenila na sekciu európskych záležitostí a došlo i k zmene príslušných odborov. Už vo svojom prvom demarši, ktorý EÚ adresovala vláde SR pod vedením V. Mečiara po udalostiach parlamentnej noci z 3. na 4. novembra 1994, vyzvala Slovensko na „dôsledné pokračovanie v ceste demokratických reforiem“. Nasledujúci rok, 25. októbra už bola EÚ vo svojom druhom demarši konkrétnejšia. Vyjadrila obavu z rastúcej moci exekutívy v slovenskej politike, spojenú s pokusom obmedziť kontrolu zo strany parlamentu a upozornila vládu SR, že je viazaná asociačnou dohodou v čase pred jej vstupom do Európskej únie, a že sa na ňu vzťahujú kritériá prijaté na summite v Kodani. Tieto kritériá ustanovujú okrem iného to, že štáty kandidujúce na vstup do Európskej únie musia dosiahnuť stabilitu vo svojich inštitúciách tak, aby bola zabezpečená demokracia, právny štát, ľudské práva. Keď v roku 1997 Európska komisia publikovala prvé hodnotenie stavu pripravenosti kandidátskych krajín na členstvo v EÚ, sa výhrady voči vplyvu exekutívy ešte posilnili. Z desiatich posudzovaných krajín jedine Slovensko nesplnilo základné požiadavky kladené Kodanskými kritériami stanovenými ER

v Kodani a spolu s ďalšími štyrmi krajinami, ktoré nevyhoveli ekonomickým požiadavkám, nezačalo rokovania o vstupe. Jednou z najzávažnejších výhrad EK voči Slovensku bola prisilná exekutíva, ktorá spôsobovala celkovú nestabilitu politických inštitúcií. Podľa komisie slovenská vláda nedostatočne rešpektovala del'bu moci zakotvenú v ústave a príliš často nerešpektovala práva opozície.

Voľby v roku 1998 priniesli do úradu novú vládnu koalíciu, ktorej sa podarilo v relatívne krátkom čase presvedčiť inštitúcie EÚ a jej členské krajiny, že úlohy a zodpovednosti ostatných inštitúcií rešpektuje a spory medzi jednotlivými zložkami moci v štáte neprekračujú hranice tradične akceptovaných sporov v demokracii. Už v roku 1999 EK konštatuje, že „vd'aka zmenám prijatým od septembra 1998 už Slovensko spĺňa politické kritériá stanovené summitom v Kodani.¹⁶ Samotné rešpektovanie demokratických pravidiel však neznamená, že sa po roku 1998 moc exekutívy vo vzťahu k parlamentu zmenšila. Predpokladáme, že zmeny v exekutívno-legislatívnych vzťahoch nie sú iba dôsledkom integračného tlaku, ale vyplývajú zo širšieho trendu posilňovania úlohy vlády v ústavnom systéme SR, či už vo vzťahu k ostatným mociam, alebo k jej momentálnym právomociam. Navyše, ani legislatívna moc – parlament – nie je v tomto procese pasívnym pozorovateľom, ale osobitne sa snaží dominanciu vlády oslabiť zakotvením právomocí, ktoré parlamentu umožňujú ovplyvňovať postup členov vlády na zasadnutiach Rady ministrov a v Európskej rade. Ak vychádzame výlučne z ústavného textu, Slovensko je klasickým príkladom parlamentnej demokracie charakterizovanej nadvládou parlamentu nad ostatnými zložkami moci. Národná rada SR je jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom zloženým zo 150 členov, ktorého hlavnou úlohou vo vzťahu k exekutíve je podľa čl. 86 ústavy SR rokovať o programovom vyhlásení vlády SR, kontrolovať činnosť vlády a rokovať o dôvere vláde alebo jej členom. Vláda Slovenskej republiky je teda priamo zodpovedná Národnej rade Slovenska. Parlament navyše prostredníctvom zákona ovplyvňuje zriaďovanie ministerstiev a iných orgánov štátnej správy. I keď sa právomoci parlamentu prostredníctvom jednotlivých novelizácií ústavy čiastočne menili, nič nezmenili na formálne nadradenom postavení NR SR vo vzťahu k iným orgánom verejnej moci, vládu SR nevnímajúc.

¹⁶ Šíbl, D.: *Európska únia a Slovensko*, Bratislava, Sprint 1999, s. 11

Integrácia SR do EÚ priniesla aj organizačné zmeny v rámci exekutívy, ako aj tvorbu úplne nových inštitúcií zabezpečujúcich výkon niektorých úloh spojených exkluzívne s integráciou do EÚ. V prípade, že vláda disponuje disciplinovanou väčšinou v parlamente, tak dominuje celému legislatívnemu procesu a opoziční poslanci majú minimálnu možnosť zasiahnuť do tvorby zákonov, čo potvrdil najmä vývoj v rokoch 1994 – 98. Obmedzenie väčšinového princípu vládnutia vtedy vyžadovalo buď aktívneho prezidenta, ktorý by využil právo veta, alebo aktívnu opozíciu, ktorá by napadla schválený právny predpis, či jeho časť, v konaní o súlade právneho predpisu pred ústavným súdom. Kým prvá možnosť bola v rokoch 1994 – 1998 bola využívaná zriedkavejšie, vzhľadom na obmedzené účinky prezidentského veta⁶, tak druhá ponúkala konečné riešenie v možnosti nálezú súdu o nesúlade právneho predpisu s ústavou. Ani súdna kontrola ústavnosti zákonov a jej relatívne časté využívanie v praxi však neprinieslo do ústavného systému výraznejšie vyváženie dominantného postavenia exekutívy. Novelizáciu ústavy totiž predpokladali Opatrenia na realizáciu priorít Partnerstva pre vstup 1999 a Národného programu pre prijatie *acquis* i samotné inštitúcie EÚ. Európsky parlament zase vo svojom stanovisku upozornil, že „ústavná reforma bude významným úspechom pre krajinu tým, že umožní krajine presadiť legislatívne a administratívne reformy potrebné na prípravu na členstvo.“¹⁷

3.2 Európska legislatíva súčasťou právneho systému SR

Všetky kandidátske krajiny snažiac sa o vstup do EÚ stáli pred podobnou výzvou ako Slovensko. Museli nájsť vhodný spôsob na zahrnutie veľkého množstva európskej legislatívy do vlastných právnych systémov. Hľadali mimoriadne procedurálne nástroje, ktoré by umožnili urýchliť prijímanie *acquis communautaire*. Slovensko sa v rámci svojej stratégie dobiehania rozhodlo zabezpečiť rýchlejšie prijímanie zákonov cestou, ktorá viedla k vynechaniu parlamentu a zároveň k ďalšiemu formálnemu posilneniu exekutívy. Rozsiahla novelizácia ústavy v 2001 rozšírila aj právomoci vlády, ktorá podľa nej môže

¹⁷ HOBZA, Alexandr. *Evropská unie a hospodářské reformy*, C. H. Beck, 2009, s. 33

vydávať nariadenia na vykonanie zákona a v jeho medziach. Podľa tvorcov novely bolo potrebné vložiť do textu Ústavy Slovenskej republiky aj ustanovenie, ktorého cieľom je umožniť vláde, ak tak ustanoví zákon, vydávať nariadenia aj na vykonanie Európskej dohody o pridružení medzi Slovenskou republikou na strane jednej a Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane druhej.¹⁸ Novela ústavy mala vytvoriť priestor pre vypracovanie zákona, na základe ktorého by vláda mohla implementovať do právneho poriadku „množstvo technických noriem a iných výsledkov právnej činnosti ES/EÚ, ktorými by sa inak musela zaoberať NR SR“ (tamtiež). Výsledkom tohto presunu malo byť zrýchlenie, zefektívnenie a v neposlednom rade odbremenenie rozhodovacej činnosti NRSR.

Aproximačné nariadenia teda vláde umožnili, aby v zákonom stanovených oblastiach regulovala spoločenské vzťahy bez splnomocnenia parlamentu. Ak do roku 2001 môžeme hovoriť o posilňovaní exekutívy v rámci využívania platných formálnych pravidiel (i v súvislosti s integráciou do EÚ), novela ústavy 2001 dala tomuto stavu právne zakotvenie v podobe ústavného posilnenia exekutívy na úkor parlamentu. Platí to aj napriek tomu, že ide o nezamýšľané dôsledky ústavodarného procesu, lebo cieľom tejto zmeny bolo v zmysle predkladacej správy k novele ústavy „iba“ odbremenenie rozhodovacej činnosti parlamentu. Istú kompenzáciu v systéme delby moci predstavuje nové oprávnenie ústavného súdu, ktoré umožňuje preventívne pozastaviť účinnosť zákona v prípade, ak podľa súdu existuje hrozba, že by mohlo dôjsť k ohrozeniu základných práv a slobôd, vážnym hospodárskym škodám, či iným závažným následkom. Pod kontrolu ústavného súdu sa dostalo aj posudzovanie ústavnosti a zákonnosti nariadení vlády SR. Predpokladom praktického využitia právomoci vlády na vydávanie aproximačných nariadení bolo určenie zákonného rozsahu, v ktorom mohla vláda povinnosti ukladať. Tento rozsah stanovil zákon o aproximačných nariadeniach, ktorý vláda SR predložila na konci septembra 2001 do Národnej rady. Podľa predkladacej správy k návrhu zákona bolo jeho účelom „urýchliť legislatívny proces a prijatie potrebných právnych predpisov v procese aproximácie práva“. Vládny návrh zákona

¹⁸ LASÁK, J. : *Právo obchodných spoločností - Právni predpisy EU s judikaturou* , 2008, s. 19

počítal s tým, že vláda bude mať, s výnimkou presne stanovených oblastí, pomerne široký priestor na normotvorbu. Na konci júna 2004 predložila vláda SR do NR SR ďalšiu novelu zákona o aproximačných nariadeniach. Tento krát išlo o reakciu na členstvo SR v EÚ, ktoré zmenilo aj prostredie, v ktorom vznikla právomoc vlády vydávať aproximačné nariadenia. Zanikol totiž hlavný dôvod existencie tejto právomoci, vykonávanie Európskej dohody o pridružení. Vláda sa rozhodla požiadať novelou o predĺženie možnosti vydávať aproximačné nariadenia z dôvodu plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy uzavretej podľa čl. 7 ods. 2 ústavy SR. Vzhľadom na charakter aktov považovala vláda za vhodné, aby mohla vydávať aproximačné nariadenia aj v oblasti životného prostredia, parlament aj tento návrh schválil. Uľahčenie normotvornej činnosti vlády prinieslo aj zakotvenie tzv. aproximačného odkazu, ktorý umožňuje vláde odkázať na prílohu právneho aktu ES/EÚ v samotnom aproximačnom nariadení. Návrh novely pri prejednávaní v NR SR sa čiastočne zmenil, išlo však o legislatívno-technické úpravy. Parlament odmietol dva pozmeňovacie návrhy Výboru pre európske záležitosti. V prvom výbor navrhol, aby vláda získala právomoc vydávať nariadenia aj v oblasti vzájomného uznávania kvalifikácií. Druhý, z pohľadu vzťahu medzi vládou a NR SR zaujímavejší, navrhoval, aby zo zákona vypadla povinnosť vlády SR predkladať NR SR informácie o prijatých nariadeniach a ďalšom zámere ich prijímania. V rámci noviel ústavy 1999 a 2001 síce prišlo k celkovému spresneniu nejasných vzťahov medzi jednotlivými zložkami moci, ale po skúsenosti s „tyrانيou väčšiny“ by sa dalo očakávať, že poslanci budú k zmenám v systéme delby moci citlivejší. Dotýka sa to najmä oblasti formálneho posilňovania postavenia vlády SR v oblasti normotvorby, i z dôvodu prístupového procesu do EÚ. Naznačuje to, že slovenský parlamentarizmus uprednostňuje rýchle a efektívne technické riešenia na úkor budovania mechanizmov, ktoré prehlbujú spoluprácu jednak medzi opozíciou a koalíciou, i medzi vládou a parlamentom.

Postupné formálne posilňovanie úlohy exekutívy v legislatívnom procese vyvolané procesom európskej integrácie sa nestretlo so zásadným nesúhlasom väčšiny slovenských parlamentov. Jednotlivé pochybnosti v súvislosti s novými legislatívnymi mechanizmami sa zvyčajne interpretovali ako dôsledok konfrontačných vzťahov medzi opozíciou a koalíciou. Politická prax a malý záujem poslancov o obsah aproximačných nariadení ešte viac prehlbuje nerovnovážne postavenie exekutívy a legislatívy v procesoch európskej

integrácie. Formálna dominancia vlády sa tak ešte upevnila neformálnymi praktikami. Naznačuje to, že aproximačné nariadenia chápe vláda i poslanci ako druhoradý typ normotvornej činnosti, ktorá nepredstavuje politikum, pretože sa zrejme zatiaľ nedotýka hlbších záujmov politických strán. Nedá sa však vylúčiť, že v budúcnosti príde k politizácii týchto legislatívnych noriem vo chvíli, ak sa ich uplatňovanie dostane do sporu so záujmami vplyvných politických a sociálnych subjektov.¹⁹

Politika „doháňania“ a jej široká podpora síce vyjadruje veľkú mieru politickej zhody, pokiaľ ide o vstup SR do EÚ, ale má dôsledky na deľbu moci. Tie sa môžu v budúcnosti prejaviť v „pokušení“ vlády obchádzať parlament aj v iných oblastiach a ďalej zvyšovať autonómiu vlády v prijímaní legislatívy. Zrejme i podobné úvahy viedli poslancov Národnej rady Slovenska, aby sa pokúsili získať späť „stratené“ pozície, pokiaľ ide kontrolu vlády v európskych záležitostiach.

Novela ústavy z roku 2001, v časti posilňujúcej právomoci vlády v oblasti vydávania nariadení reagovala na zmenenú úlohu vlády SR v prístupovom procese do EÚ. Už podpisom Zmluvy o pridružení vláda získala dominantné postavenie a právomoci v oblasti európskej integrácii. Tá ostatne, v zmysle ústavy, patrí do oblasti zahraničných vecí, a teda medzi právomoci exekutívnej moci, najmä vlády. Aj samotná zmluva o pridružení vytvorila inštitucionálny dizajn, v ktorom je hlavným partnerom EÚ vláda SR. Má to svoje opodstatnenie v praktickom fungovaní ústavných orgánov, lebo práve vláda SR disponuje finančnými, materiálnymi a personálnymi zdrojmi na to, aby prístupový proces zvládla.²⁰ Aktívnejšiu úlohu Národnej rady v prístupovom procese obmedzila aj povaha prístupového balíku *acquis*. O drvivej väčšine podmienok, ktoré prístupujúce krajiny museli prijať sa vyjednávať nedalo. Pevne zadané prístupové podmienky tak spôsobili, a to nielen v prípade Slovenska, že parlament do tohto procesu ani nemal ako vstúpiť. Slovensko navyše muselo dohádzať svoj prístupový deficit, ktorý nabralo pred rokom 1998. To spôsobilo zvýšený tlak na rýchlejšie prijímanie právnych predpisov, najskôr prostredníctvom nadmerného využívania SLK, neskôr cez aproximačné nariadenia vlády. Politika „doháňania“ priniesla so sebou zvýšenie rýchlosti prijímania

¹⁹ MALOVA, D., RYBAŘ, M.: *The Impact of Constitutional Rules on Institutionalisation of Democracy in Slovakia*. In: Dvořakova, V. (ed.): *Ten Years After: Success or Failure* Praha: Česká společnost pro politické vědy, 1999, s. 68

²⁰Knapp, V.: *Teorie práva*, Praha, C.H.Beck 1995, s.. 74

legislatívnych noriem, alebo povedané jazykom vlády, efektivity, ktorá riadila prístupový proces Slovenska do EÚ. Všetko sa to dialo na základe dlhodobých preferencií verejnosti, ktorá podporovala integráciu, čo čiastočne legitimizovalo kroky vlády a vyvažovalo nedostatky legislatívneho procesu.

Pre parlament takýto vývoj znamenal oslabenie vlastnej legislatívnej právomoci. K oslabeniu došlo spôsobom, ktorý podporila väčšina poslancov z dôvodu, aby sa krajina stala členom EÚ v čo najbližšom čase. Z pohľadu vplyvu parlamentu na beh vecí verejných predstavuje významnejší moment adaptácia na samotné členstvo v EÚ. Na základe Zmluvy o prístupí SR k EÚ Slovenská republika preniesla výkon časti svojich práv na ES/EÚ. Tým sa významná časť rozhodnutí presunula mimo územia SR z rúk parlamentu na inštitúcie EÚ. Existuje niekoľko mechanizmov na zabezpečenie účasti národného parlamentu na tvorbe EÚ legislatívy. Na Slovensku sa názory na mechanizmy spolupráce odlišovali, od presadzovanie dánskeho modelu silného zastúpenia zákonodarnej moci v európskych záležitostiach až po názory, podľa ktorých by parlament mal zohrávať aktívnu, ale len poradnú úlohu. Predovšetkým KDH presadzovalo "dánsky model" a bolo hlavným autorom návrhu ústavného zákona o vzťahu vlády a parlamentu. Jeho predseda a predseda NR SR P. Hrušovský dokonca inicioval osobitnú návštevu dánskeho parlamentu. Návrh novely ústavy SR rozširoval znenie čl. 86 o nový odsek 2, podľa ktorého mala NR SR získať možnosť uznášať sa na stanoviskách k právne záväzným aktom ES/EÚ. Prijaté stanovisko malo následne zaviazat' člena vlády zastupujúceho SR v príslušnom orgáne EÚ. Odsek 3 umožňoval, aby namiesto NR SR príslušné stanovisko prijímal ňou poverený výbor. Navyše, predseda a členovia výboru mali podľa navrhnutého čl. 92 ods. 2 zostať vo funkcii aj po skončení volebného obdobia NR SR až do doby, kým nebude zvolený nový výbor, čo doteraz prináležalo iba predsedovi NR SR. Tým mala byť zaistená kontinuita parlamentnej kontroly nad exekutívou. Vláda bola podľa návrhu povinná pripravovať návrhy stanovísk k právne záväzným predpisom ES/EÚ, v dostatočnom predstihu o nich informovať NR SR a uplatňovať a presadzovať tieto stanoviská v orgánoch EÚ/ES. Člen vlády sa mohol od stanoviska odchyliť iba pri súčasnom splnení dvoch podmienok, ak išlo o nevyhnutný prípad a záujmy SR. O zmene stanoviska a jeho dôvodoch bol povinný bezodkladne informovať NR SR.

3.3 Prezident Slovenska vo vzťahu k európskej únii

Ústava Slovenskej republiky neupravuje osobitné právomoci prezidenta SR v oblasti vzťahov s Európskymi spoločenstvami a Európskou úniou. Podľa ústavy prezident zastupuje Slovenskú republiku navonok, dojednáva a ratifikuje medzinárodné zmluvy, pričom dojednávanie medzinárodných zmlúv môže prenieť na vládu Slovenskej republiky alebo so súhlasom vlády na jej jednotlivých členov. Ústavodarca poslednou novelou ústavy určil prezidenta SR ako jediného ústavného činiteľa oprávneného dojednávať a ratifikovať všetky medzinárodné zmluvy s tým, že môže na vládu SR, resp. so súhlasom vlády na jej jednotlivých členov preniesť dojednávanie akýchkoľvek medzinárodných zmlúv, pričom vo svojom rozhodnutí môže druhovo vymedziť medzinárodné zmluvy, ktorých dojednávanie prenáša na vládu, resp. jej členov.

Prezident Slovenskej republiky svojím rozhodnutím z 29. júna 2001 o prenesení právomoci dojednávať niektoré medzinárodné zmluvy využil svoju ústavnú právomoc a preniesol na vládu SR, okrem iného, aj prípravu a prerokovanie návrhov medzinárodných zmlúv, na ktoré je potrebný súhlas NR SR, teda aj prípravu návrhu Zmluvy o prístupí k Európskym spoločenstvám a Európskej únii. Významné kompetencie v oblasti dojednávania podmienok vstupu do Európskej únie, ktoré budú súčasťou zmluvy o prístupí, teda plní vláda Slovenskej republiky. Podľa čl. 102 môže prezident, podobne ako vláda, podať na Ústavný súd Slovenskej republiky návrh na rozhodnutie o súlade dojednanej medzinárodnej zmluvy, na ktorú je potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, s ústavou alebo s ústavným zákonom. Táto právomoc dáva prezidentovi možnosť obrátiť sa na ústavný súd i s dojednanou zmluvou o prístupí Slovenskej republiky k Európskym spoločenstvám a Európskej únii. Ak by prezident, prípadne vláda, využili svoje ústavné oprávnenie, Ústavný súd SR by sa vo svojom rozhodnutí mohol vyjadriť i k dôležitej otázke prenosu časti suverenity na Európsku úniu a Európske spoločenstvá, ako aj k vzťahu medzi vnútroštátnym právnym poriadkom Slovenskej republiky a právom Európskej únie, resp. komunitárnym právom vrátane otázky prednosti komunitárneho práva pred normami ústavného práva. Táto problematika totiž vyvoláva mnohé otázky v členských krajinách Európskej únie i v krajinách uchádzajúcich sa o členstvo a môže viesť až k „právnemu euroskepticizmu“. Spolková republika Nemecko a podobne aj Taliansko po 2. svetovej vojne schválili ústavy, ktoré, v porovnaní

s ostatnými členskými štátmi Únie, kladú veľký dôraz na ochranu základných práv a slobôd. Táto skutočnosť v uvedených krajinách spôsobila niekoľko vážnych problémov týkajúcich sa vzťahu komunitárneho práva a úpravou základných práv a slobôd v ústavách členských štátov. Orgány ochrany ústavnosti v Nemecku aj v Taliansku boli nútené sa zaoberať otázkou, či komunitárne právo má prednosť pred ich ústavami aj v prípade, ak je v rozpore s niektorými základnými právami alebo slobodami garantovanými v týchto ústavách. Otázky spojené so vzťahom komunitárneho práva a ústavného práva členských štátov Európskej únie sú predmetom neutíchajúcich diskusií aj v súčasnosti, s čím nepochybne súvisia aj viaceré nezodpovedané otázky o budúcom inštitucionálnom usporiadaní Európskej únie a úpravy vzťahov medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi.²¹ V období pred vstupom do Európskej únie má prezident okrem vyššie uvedených právomocí svoju úlohu aj pri naplňovaní ustanovení asociačnej dohody. Medzi postupmi a mechanizmami politického dialógu predpokladá asociačná dohoda aj stretnutia podľa potreby medzi prezidentom Slovenskej republiky na jednej strane a predsedom Európskej rady a predsedom Komisie Európskych spoločenstiev na druhej strane.

Vo vzťahu prezidenta SR k inštitúciám Európskych spoločenstiev a Európskej únii po vstupe Slovenskej republiky do Únie je potrebné vyriešiť najmä jeho vzťah k Európskej rade. Európska rada sa podľa článku 4 Zmluvy o Európskej únii skladá z hláv štátov alebo predsedov vlád členských krajín, predsedu Európskej komisie, ministrov zahraničných vecí členských štátov a člena Európskej komisie. Európska rada zasadá za predsedníctva hlavy štátu alebo predsedu vlády členského štátu, ktorý vykonáva funkciu predsedu Európskej rady. Zloženie Európskej rady odráža kompromis medzi ústavným postavením francúzskeho prezidenta, ktorý má nespornú zodpovednosť za zahraničné veci, rozdielnym statusom predsedov vlád v jednotlivých členských štátoch a záujmom na vyváženej politickej reprezentácii. Okrem prezidenta Francúzskej republiky, ktorý bol pôvodne jedinou hlavou štátu v Európskej rade, sa na zasadaniach Európskej rady od vstupu Fínska do Európskej únie v roku 1995 zúčastňoval aj prezident Fínskej republiky. Účasť hlavy štátu alebo predsedu vlády členského štátu teda závisí od ústavného

²¹ SÝKORA, P.: *Európska integrácia úvod*, Centrum Európskych štúdií Univerzity Komenského 200, s. 34

postavenia týchto štátnych orgánov v jednotlivých členských štátoch Európskej únie. Vzhľadom na už spomenuté postavenie prezidenta v ústavnom systéme Slovenskej republiky sa jeho účasť na zasadnutiach Európskej rady nepredpokladá. S účasťou prezidenta Slovenskej republiky možno počítať v oblasti kreovania niektorých orgánov Európskej únie, resp. pri navrhovaní kandidátov na členov európskych inštitúcií. V prípadoch, keď sú určití funkcionári menovaní na základe spoločnej dohody vlád členských štátov, bude nominácii za Slovenskú republiku predchádzať vnútroštátny proces určenia kandidátov. Určenie procesných postupov pri voľbe kandidátov, vrátane určenia participujúcich subjektov je ponechané na vôľu jednotlivých členských štátov, pričom taký postup môže, no nemusí, byť formalizovaný vo vnútroštátnych právnych predpisoch členského štátu.

3.4 Súdny Slovenskej republiky

Súdna moc je osobitnou, nepolitickou zložkou štátnej moci, ktorej hlavnou úlohou je garantovať a chrániť základné práva a slobody oprávnených subjektov, ako aj práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb a právnických osôb i štátu. Aby tieto funkcie mohlo súdnictvo plniť, Ústava Slovenskej republiky garantuje nezávislosť a nestrannosť súdnictva a jeho oddelenie od iných štátnych orgánov. Súdna moc je v Slovenskej republike tvorená jednotnou sústavou súdov na čele s Najvyšším súdom Slovenskej republiky, ostatnými súdmi (všeobecnými a vojenskými) a Ústavným súdom Slovenskej republiky, ktorý je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. bola s účinnosťou od 1. júla 2001 vytvorená Súdna rada Slovenskej republiky. Tento orgán významným spôsobom posilňuje nezávislosť a samosprávnú funkciu súdnictva, pričom jeho pôsobnosť je jednak vymedzená priamo ústavou, a jednak zákonom, ktorý vymedzuje ďalšiu pôsobnosť Súdnej rady Slovenskej republiky. Súdny ako orgány štátnej moci prostredníctvom svojej rozhodovacej činnosti – vydávania individuálnych právnych aktov - uskutočňujú aplikáciu práva. Súdny sú v každom členskom štáte Európskej únie v konečnom dôsledku aj tými orgánmi, ktoré sú povinné aplikovať vo svojej rozhodovacej činnosti právne predpisy Európskej únie. V súvislosti s možnosťou každého súdu alebo tribunálu členského štátu Európskej únie požiadať Európsky súdny dvor prostredníctvom konania o predbežnej otázke o interpretáciu ustanovení komunitárneho práva, či už obsiahnutého v zmluvách alebo aktoch

sekundárneho práva, ak sa domnieva, že je to nevyhnutné pre vydanie rozhodnutia vo veci, o ktorej koná, súdy členských štátov Európskej únie nesporne prispeli a prispievajú k rozvoju komunitárneho práva.

Stav justície, vrátane postavenia a právomocí súdnej moci v Slovenskej republike si v súvislosti s približovaním právneho poriadku Slovenskej republiky k štandardom Európskej únie a nezastupiteľnej úlohe súdov pri aplikácii európskeho práva vyžiadala viaceré naliehavé legislatívne zmeny, tak na zákonnej, ako aj na ústavnej úrovni. Požiadavky zo strany Európskej únie na zmeny v systéme súdnej moci sa od začiatku prístupového procesu takmer pravidelne objavovali v mnohých dokumentoch Európskej únie. Dôraz na oblasť súdnictva kladú už tzv. kodanské kritériá v rámci požiadaviek na splnenie politických predpokladov pre vstup do Európskej únie, ktorými sú stabilita inštitúcií garantujúcich demokraciu, právny štát, rešpektovanie ľudských práv a ochrana menšín. Táto náležitosť bola Madridským summitom Európskej rady v decembri 1995 doplnená o požiadavku efektívnej implementácie legislatívy Európskej únie vhodnými administratívnymi a súdnymi štruktúrami. Ďalšie požiadavky sa týkali najmä nevyhnutnej úpravy (zmeny) pravidiel voľby, resp. vymenúvania a odvolávania sudcov, nadmerných právomocí ministerstva spravodlivosti a závislosti súdnictva od výkonnej moci a slabého postavenia samosprávy súdnictva. Reformy v oblasti justície začaté v súvislosti s transformáciou slovenskej spoločnosti bolo preto v záujme integračných záujmov Slovenskej republiky potrebné urýchliť. Základná požiadavka jednotného *uplatňovania acquis communautaire* súdmi Slovenskej republiky si okrem ústavných zmien vyžiadala i zmenu príslušných zákonov v oblasti súdnictva i prijatie právnej úpravy postavenia a pôsobnosti vyšších súdnych úradníkov, ktorí preberú niektoré administratívne úlohy sudcov. V rámci reformy súdnictva bude ďalej potrebné eliminovať súdne prietahy, ktoré vážnym spôsobom znižujú vymáhateľnosť práva v Slovenskej republike, posilniť počty sudcov a zlepšiť ich hmotné zabezpečenie, zdokonaliť súdnu administratívu a celkovú modernizáciu súdnictva, vrátane zavádzania informačných technológií. K dosiahnutiu týchto cieľov by v neposlednom rade malo prispieť aj zvyšovanie kvalifikácie a prehĺbovanie odbornej úrovne sudcov. V súvislosti s menovaním sudcov Európskeho súdneho dvora, generálnych advokátov a sudcov Súdu prvého stupňa možno spomenúť kompetenciu Súdnej rady Slovenskej republiky predkladať vláde Slovenskej republiky návrhy

kandidátov na sudcov, ktorí by mali pôsobiť za Slovenskú republiku v medzinárodných súdnych orgánoch. Sudcovia a generálni advokáti sa vyberajú spomedzi osobností, ktoré zaručujú úplnú nezávislosť a ktoré vo svojich krajinách spĺňajú kvalifikačné predpoklady na obsadenie najvyšších súdnych funkcií alebo sú uznávanými odborníkmi v oblasti práva. Sudcovia a generálni advokáti sú menovaní spoločnou dohodou členských štátov na obdobie šiestich rokov, pričom podmienkou menovania nie je štátna príslušnosť členského štátu Európskej únie (na rozdiel od členstva v Európskej komisii). V praxi sa však vždy dosiahla dohoda o tom, že každý členský štát bude zastúpený jedným svojím štátnym príslušníkom, aby jeho právny systém mohol byť reflektovaný. Zastúpenie kandidátskych krajín po ich vstupe do Európskej únie v súdnych orgánoch Európskej únie bude zabezpečené i v budúcnosti. Zmluva z Nice ustanovuje pre každý členský štát zastúpenie jedným sudcom tak v prípade Súdneho dvora, ako aj Súdu prvého stupňa.²²

3.5 Samosprávne územné celky

Ústava Slovenskej republiky zakotvuje dve úrovne územnej samosprávy – obec a vyšší územný celok. Aj keď ústava obec definuje ako základ územnej samosprávy, pričom je nepochybné, že obec predstavuje prirodzenejšie a zomknutejšie samosprávne spoločenstvo ako vyšší územný celok, novela ústavy uskutočnená ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z. vytvorila predpoklady pre rovnoprávnosť oboch stupňov územnej samosprávy. Podľa článku 64a Ústavy Slovenskej republiky sú obec a vyšší územný celok samostatné územné samosprávne a správne celky Slovenskej republiky združujúce osoby, ktoré majú na ich území trvalý pobyt. Postavenie územných samosprávnych celkov je vo vzťahu k integračným ambíciám Slovenskej republiky potrebné sledovať najmä v dvoch rovinách – z pohľadu viazanosti európskym právom a s tým spojeným postavením územných samosprávnych celkov pri implementácii komunitárneho práva do vnútroštátneho právneho poriadku Slovenskej republiky a v súvislosti so záujmom na vyváženom regionálnom rozvoji jednotlivých regiónov Európskej únie.

²²Kresák, P.: *Ústavy a ústavné dokumenty vybraných štátov*, Bratislava, Vydavateľstvo Manz a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 1997, s. 15

Závazok členských štátov Európskej únie vyjadrený v článku 10 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (princíp solidarity resp. lojality), podľa ktorého sú členské štáty povinné prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy pre to, aby zabezpečili plnenie záväzkov vyplývajúcich z tejto zmluvy alebo z iných opatrení prijatých orgánmi Spoločenstva, sa v zmysle judikatúry Európskeho súdneho dvora vzťahuje na všetky orgány štátu v tom najširšom ponímaní, a to bez ohľadu na to, na akej úrovni - centrálnej, regionálnej alebo miestnej - sa tieto orgány nachádzajú. Bez ohľadu na relatívnu nezávislosť týchto samosprávnych orgánov od orgánov štátu, ako je to napríklad v Španielsku, Taliansku, Nemecku či Belgicku, je to členský štát, ktorý nesie plnú zodpovednosť za správnu implementáciu komunitárneho práva orgánmi územnej samosprávy. Ak je to potrebné, členské štáty sú povinné prijať také legislatívne, administratívne a iné opatrenia vrátane opatrení a príslušnej právnej úpravy na ústavnej úrovni, ktorými zabezpečia úplnú a správnu aplikáciu komunitárneho práva všetkými orgánmi verejnej moci na svojom území, teda aj orgánmi reprezentujúcimi územnú samosprávu. V prípade, ak sa orgány územnej samosprávy zúčastňujú na transpozícii a praktickom uplatňovaní predpisov komunitárneho práva, konečnú zodpovednosť za dodržiavanie a správne aplikovanie komunitárneho práva na úrovni územnej samosprávy ponese členský štát. Komunitárne politiky sa v mnohých oblastiach týkajú regiónov. Podľa Zmluvy o Európskej únii Spoločenstvo berie do úvahy špecifickú situáciu v jednotlivých regiónoch, pričom určitým regiónom poskytuje pomoc za účelom posilňovania ich hospodárskej a sociálnej súdržnosti. Z hľadiska postavenia regiónov v integračnom procese je významné, že do pôsobnosti Spoločenstva patria oblasti, ktoré na vnútroštátnej úrovni tradične patria do pôsobnosti územných samospráv, ako napr. životné prostredie, vzdelanie, kultúra a zdravotníctvo. Preto implementáciu komunitárneho práva v týchto oblastiach realizujú v členských štátoch Európskej únie väčšinou orgány územnej samosprávy. Ústava Slovenskej republiky, na rozdiel napríklad od Ústavy Talianskej republiky alebo Ústavy Belgického kráľovstva, priamo neupravuje oblasti, ktoré patria do originálnej pôsobnosti obce alebo vyššieho územného celku, pričom toto vymedzenie ponecháva na príslušné zákony. Nástrojmi štátu na zabezpečenie úplnej a správnej implementácie komunitárneho práva orgánmi územnej samosprávy bude postup podľa článku 67 ods. 2 ústavy pri výkone územnej samosprávy, alebo postup podľa článku 71 ods. 1 ústavy v prípade prenosu výkonu určených úloh miestnej štátnej

správy na obec alebo vyšší územný celok. Podľa článku 67 ods. 2 ústavy povinnosti a obmedzenia pri výkone územnej samosprávy možno obci a vyššiemu územnému celku ukladať zákonom a na základe medzinárodnej zmluvy podľa článku 7 ods. 5 ústavy, t. j. medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodnými zmluvami, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodnými zmluvami, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzickým osobám alebo právnickým osobám a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom. Cieľom tejto politiky je podporiť harmonický rozvoj Spoločenstva, postupne vyrovnávať rozdiely medzi úrovňami rozvoja v jednotlivých regiónoch a zmierňovať zaostalosť v najmenej rozvinutých oblastiach. Napĺňanie regionálnej politiky realizujú predovšetkým samotné členské štáty Európskej únie prispôbovaním svojej hospodárskej politiky a uskutočňovaním národných systémov podpory regionálneho rozvoja. Ich činnosť je doplnená poskytovaním prostriedkov zo štrukturálnych fondov a kohézneho fondu Európskej únie. Regionálna politika Európskej únie je teda do značnej miery založená na finančnej solidarite jej členských štátov. V priebehu prípravy finančných nástrojov na realizáciu politiky hospodárskej a sociálnej súdržnosti, ktorými sú predovšetkým nariadenia, majú svoje miesto i konzultácie s orgánmi na regionálnej a miestnej úrovni. Svoje stanovisko môžu vyjadriť vo vnútroštátnych procesoch prerokovania návrhov právnych predpisov únie, aj v rámci konzultačných procedúr Výboru regiónov.²³

Na úrovni inštitúcií Európskej únie sú jednotlivé regióny členských štátov Európskej únie reprezentované prostredníctvom zástupcov regionálnych a miestnych orgánov vo Výbore regiónov, ktorý je poradným orgánom Rady EÚ a Európskej komisie a s ktorým môže konzultovať aj Európsky parlament. Účasť regionálnych predstaviteľov na inštitucionálnej úrovni Európskej únie je dôležitá najmä z hľadiska ich účasti v rámci tvorby nových legislatívnych predpisov únie. Na regionálnej alebo miestnej úrovni členských štátov Európskej únie sú totiž implementované asi tri štvrtiny legislatívy Európskej únie. Zmluva o Európskom spoločenstve vymedzuje oblasti, v ktorých musia inštitúcie únie obligatórne konzultovať Výbor regiónov pri tvorbe nových právnych

²³ PIKNA, B.: *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva - Prizmatem Lisabonské smlouvy*, Linde, 2012, s. 106

predpisov, v ostatných oblastiach závisí od zváženia inštitúcií, či požiadajú Výbor regiónov o stanovisko. Ten môže svoje stanovisko poskytnúť aj z vlastnej iniciatívy.²⁴Článok 203 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva umožňuje za účelom zapojenia zástupcov jednotlivých regiónov do rozhodovacieho procesu, že zástupca územnej samosprávy na ministerskej úrovni bude zastupovať svoj členský štát v Rade Európskej únie, ak bude mať na to príslušné splnomocnenie od vlády členského štátu. Účasť regionálnych ministrov v Rade Európskej únie je pritom podmienená vnútroštátnou právnou úpravou, ktorá takéto zastúpenie umožňuje. Účasť zástupcov regionálnych a miestnych samosprávnych celkov členských štátov Európskej únie v inštitúciách Európskej únie a ich participácia na procese prijímania právnych aktov únie (na „európskej“ i národnej úrovni) i pri ich implementácii do vnútroštátneho právneho poriadku je aj praktickým dôsledkom princípu vyjadreného hneď v úvodných ustanoveniach Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva – prijímaní rozhodnutí čo najbližšie k občanovi. Úlohe a mieste regiónov spoločenstiev, krajín, oblastí, miest a obcí - nech sa územné samosprávne celky v jednotlivých členských štátoch Európskej únie nazývajú akokoľvek - v zjednotenej Európe je neprehliadnuteľná. Aj preto sa s postupným posilňovaním ich postavenia zvykne hovoriť o tom, že Európu štátov (Európsku úniu) v súčasnej podobe môže v blízkej budúcnosti nahradiť Európa regiónov.

3.6 Národná banka

So znením Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a štatútom Európskeho systému centrálnych bánk (ďalej len „ESCB“) a Európska centrálna banka (ďalej len „ECB“) nie je kompatibilné dávanie pokynov národnej centrálnej banke alebo jej orgánom s rozhodovacími právomocami, schvaľovanie, suspendovanie, zrušovanie alebo oddiaľovanie rozhodnutí národnej centrálnej banky tretími stranami, cenzúra rozhodnutí národnej centrálnej banky, týkajúcich sa výkonu úloh Európskeho systému centrálnych bánk, právo účasti zástupcov tretích strán (najmä vlády alebo parlamentu) v rozhodovacích orgánoch národnej centrálnej banky spojené s právom hlasovať v takých orgánoch o otázkach týkajúcich sa plnenia úloh a povinností Európskeho systému

²⁴ LIPKOVÁ,Ľ., *Európska únia 2011*, 1. vyd. slovensky , Sprint dva / Economics, Bratislava, 2011 s. 56

centrálních bank, predbežné konzultácie rozhodnutí národnej centrálnej banky s politickými subjektmi. V tejto súvislosti treba uviesť, že poskytovanie informácií, napríklad parlamentu, je zlučiteľné s ustanoveniami Zmluvy o založení ES a štatútom ESCB a ECB, ak sú splnené určité podmienky. Poskytovanie informácií sa môže uskutočňovať len ex post a musia byť zachované požiadavky mlčanlivosti, resp. služobného tajomstva podľa článku 38 Štatútu ESCB a ECB. Na druhej strane sú štátne orgány, orgány samosprávy a iné orgány verejnej moci, ako aj určené právnické osoby a fyzické osoby povinné poskytovať Európskej centrálnej banke prostredníctvom národných centrálních bank potrebné informácie. Požiadavka osobnej nezávislosti predstaviteľov centrálnej banky vychádza z článku 14 ods. 2 Štatútu ESCB a ECB a vyžaduje predovšetkým ustanovenie dĺžky funkčného obdobia guvernéra na minimálne päť rokov a presné určenie podmienok, za ktorých môže byť guvernér odvolaný. Súčasťou osobnej nezávislosti je aj úprava predchádzania konfliktu záujmov a zákazu prijímania inštrukcií od tretích strán v súlade s článkom 108 Zmluvy o Založení Európskeho spoločenstva. Okrem guvernéra majú byť tieto požiadavky rozšírené aj na ďalšie osoby – členov orgánov s rozhodovacími právomocami. Požiadavky nezlučiteľnosti funkcie člena bankovej rady s niektorými funkciami a činnosťami a zákaz požadovania a prijímania pokynov alebo iného ovplyvňovania zo strany štátnych orgánov, orgánov územnej samosprávy alebo iných orgánov verejnej moci boli zapracované v rámci zblížovania práva zapracované do príslušných ustanovení zákona o Národnej banke Slovenska. Ustanovenia upravujúce nezlučiteľnosť funkcií a zákaz prijímania pokynov sa majú primerane vzťahovať aj na zamestnancov Národnej banky Slovenska. Prezident, viceprezident a ďalší štyria členovia ďalšieho z orgánov Európskej centrálnej banky – Výkonnej rady ECB – sú menovaní spoločnou dohodou vlád členských štátov spomedzi významných, uznávaných a skúsených odborníkov v menovej a bankovej problematike, pričom môže ísť len o štátnych príslušníkov členských štátov. Finančná nezávislosť národných centrálních bank vyžaduje zabezpečenie príslušných prostriedkov na plnenie úloh a členské štáty Európskej únie by ju mali garantovať právnou úpravou na úrovni zákona.²⁵ Národná banka Slovenska má v oblasti tvorby práva

²⁵ Pítrová, L., Pomahač, R.: *Prívodce judikaturou evropského soudního dvora* 1. díl, Praha, Linde 2000, s.19

postavenie ústredného orgánu štátnej správy a má oprávnenie pripravovať návrhy zákonov a vydávať všeobecne záväzné právne predpisy (vyhlášky a opatrenia) a tak regulovať právne prostredie v oblasti menovej politiky, vydávania bankoviek a mincí, peňažného obehu, platobného styku, bankovníctva a ďalších oblastí v jej pôsobnosti. V súvislosti s potrebou prevzatia právne záväzných právnych aktov vydávaných ECB nemá Národná banka Slovenska právomoc vydávať vlastné právne akty, ktorými by sa tieto predpisy transponovali do právneho poriadku Slovenskej republiky. Takúto normotvornú právomoc môže získať len delegáciou obsiahnutou v zákone alebo v aproximačnom nariadení vlády.

4 DOPADY INTEGRÁCIE PRE SLOVENSKO

Nemožno zabúdať, že integračný proces je jednotou ekonomickej súčinnosti, umožňujúcej dosahovať synergické efekty, a ekonomickej súťaže o integračné i neintegračné efekty. Integračné výhody a nevýhody teda nie sú ničím statickým, čo sa vytvorí samo od seba, ale predstavujú dynamický proces, v ktorom dochádza k rôznym kombináciám a striedaniu pozitívnej a negatívnej stránky v závislosti od adaptačnej kvality, akou integrujúce sa subjekty reagujú na vznikajúce príležitosti a šance, ako aj objavujúce sa riziká a ohrozenia.

4.1 Výhody integrácie

1. zvýšenie konkurencie vo všetkých oblastiach hospodárstva
2. nutnosť modernizácie, zavádzania high-technológií
3. odstránenie obchodných prekážok
4. celospoločenské úspory (jednotné prepravné), voľný pohyb tovaru
5. odbúranie nákladov spojených s ochranou hraníc
6. rozvoj spolupráce s výrobcami v EÚ pri prenikaní na „tretie trhy“
7. nové podnikateľské príležitosti v EÚ a EÚ v krajine
8. posilnenie dôveryhodnosti krajiny a podpora vstupu zahraničného kapitálu
9. vplyv na sociálnu oblasť a zamestnanosť - pozitívny vplyv integrácie sa odrazil aj v mzdovom vývoji. Rast mzdy však nebude príliš výrazný, hlavne v dôsledku pretrvávania snahy investorov naďalej využívať komparatívnu výhodu relatívne nízkych mzdových nákladov. Preto rozdiel medzi optimistickým a zotrvačným variantom vo výške nominálnej mzdy je len zhruba 50€. Pozitívny vývoj na trhu práce, prílev zahraničného kapitálu a transformácia verejnej správy viedli k rastu domáceho dopytu vo všetkých jeho zložkách. Najvýraznejšie rozdiely medzi jednotlivými scenármi sú v tvorbe hrubého fixného kapitálu.²⁶ V podmienkach EÚ je vysoko hodnoten kultivovaný postup ovplyvňovania výšky a štruktúry

²⁶ Beyond: *The European Union and the Visegrad States*. Bonn: Europa Union Verlag, 1995, s. 149

mzdy prostredníctvom kolektívnych zmlúv, preto je kladený veľký dôraz na posilňovanie vyjednávacej pozície zástupcov zamestnancov.

10. Slovenská republika sa vstupom do EÚ vyhla politickej a ekonomickej izolácii
11. princípy a štandardy platné v EÚ – a teda aj v SR, ktorá je jej členským štátom, uľahčujú ochranu práv a záujmov zamestnancov vo vzťahu k zamestnávateľom
12. začlenenie do európskych štruktúr uľahčuje prístup k informáciám, umožňuje napĺňať potrebu aj cezhraničných konzultácií a formovania spoločných stratégií zástupcov zamestnancov – hlavne v odvetviach, kde prevažujú nadnárodné firmy
13. zvýšenie konkurencieschopnosti vo všetkých oblastiach hospodárstva, získanie viacerých ekonomických, ale aj neekonomických výhod
14. zavádzanie high-technológie v súvislosti s prispôsobovaním sa ekonomík a trhov členských krajín
15. eliminovanie obchodných prekážok, voľný pohyb tovaru a služieb, nové podnikateľské príležitosti v rámci EÚ, príchod zahraničného kapitálu z únie na Slovensko - najväčší význam členstva SR v EÚ predstavuje štrukturálna prestavba ekonomiky, zvýšenie exportného potenciálu krajiny, možnosť presadiť sa s vyrábanými tovarmi a poskytovanými službami na zahraničných trhoch bez administratívnych prekážok a príchod nových investorov, pre ktorých sa podnikanie v SR stalo atraktívnejšie a bezpečnejšie. Vstup do EÚ znamenal pre SR aj to, že stala tzv. čistým prijímateľom finančných prostriedkov z EÚ, čo znamená, že SR dostáva väčší objem finančných prostriedkov, ako predstavuje výška jej záväzku prispievať do rozpočtu EÚ, pričom tieto prostriedky sú prioritne zamerané do oblasti zlepšenia infraštruktúry, dopravných systémov a budovania transeurópskych sietí. Odvody do rozpočtu EÚ nie sú účelovo viazané, avšak prostriedky, ktoré sú čerpané z fondov EÚ, sú viazané na vypracovanie projektov. Slovensko sa za desať rokov členstva v EÚ stalo lídrom medzi novými krajinami spoločenstva v oblasti zvyšovania produktivity práce. V roku 2012 podľa zdrojov Eurostatu úroveň produktivity práce u nás dosiahla 81,1% EÚ, pričom pri vstupe do únie bola iba na úrovni 65,7% jej priemeru. V roku 2012 sme pritom v tomto ukazovateli predbehli viaceré nové členské štáty únie (ČR, Slovinsko), ktoré majú naopak vyššiu úroveň priemerných miezd

a platov v ekonomike. Integrácia priniesla pre našich občanov mobilitu v oblasti pracovných príležitostí, avšak prevažne pre špecifické a nízko kvalifikované skupiny obyvateľstva, ktoré nenachádzajú uplatnenie na slovenskom trhu práce. V súčasnosti však mnohé tieto profesie sú už nedostatkové aj na Slovensku.

16. voľný pohyb občanov, odstránené náklady na ochranu štátnych hraníc
17. participácia členských štátov – podnikateľských subjektov pri prenikaní na „tretie trhy“
18. prístup k väčšiemu objemu nenávratných finančných prostriedkov z EÚ
19. oceniť treba aj možnosť vyjadrovať sa k európskej legislatíve, najmä týkajúcej sa odvetví – EK je povinná konzultovať legislatívu týkajúcu sa sociálnych partnerov s nimi
20. vyšší objem nenávratných prostriedkov z EÚ.²⁷

Po desiatim rokoch integrácie Slovenska do Európskej únie, v závislosti od typu vlády, dochádzalo k útlmu funkcie minimálnej mzdy, k neodôvodnenému sprísňovaniu podmienok pre extenziu kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa, k paralyzovaniu sociálneho dialógu nielen na podnikovej úrovni, ale aj na odvetvovej úrovni, pričom takýto postoj nekorešpondoval so základnou filozofiou EÚ v tejto oblasti.

V rámci pracovného trhu EÚ zaznamenávame úbytok slovenských lekárov, ktorí odchádzajú najmä do Rakúska, Nemecka a Českej republiky. Otázka odchodu lekárov mimo SR je motivovaná hlavne finančným aspektom. Na strane druhej na slovenský trh prichádzajú zdravotnícki pracovníci z iných členských krajín EÚ. Bol to práve tlak požiadaviek a kritérií Európskej únie, ktorý mal na postavenie odborov (najmä ako sociálnych partnerov) pozitívny vplyv: tlak týchto kritérií nabádal Slovensko ako kandidátsku a neskôr členskú krajinu EÚ posilňovať svoje demokratické inštitúcie, medzi ktoré inštitúcie sociálneho partnerstva patria, a súčasne nabádal k prístupu, ktorý uprednostňuje dosahovanie konsenzu a dohody, čo práve inštitúcie sociálneho partnerstva

²⁷ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: *Evropské právo*, Praha, C.H.Beck 1999, s 64

umožňujú. Zjednodušene možno povedať, že EÚ posilnila a posilňuje nielen legitimitu odborov ako aktéra (sociálneho partnera), ale legitimizovala aj odborovú politiku - späť s podstatou Európskeho sociálneho modelu.

Práve hodnoty Európskeho sociálneho modelu a na nich založená politika predstavujú primárny prínos pre odbory a pre tých, ktorých odbory zastupujú. V hodnotenej dekáde v EÚ presadzovaný a prevládajúci typ politiky, vychádzajúci z „európskeho sociálneho modelu“, je nielen obsahovo a ideovo blízky tradičnej politike odborov, ale súčasne reprezentantom zamestnancov (predstaviteľom odborov) aj uľahčuje presadzovanie a ochranu zamestnaneckých záujmov, ako ochranu sociálnych záujmov občanov – a to od úrovne podniku (cez kolektívne vyjednávanie) až po celospoločenskú úroveň (tripartita).

4.2 Nevýhody integrácie

Za nepriamy vplyv vstupu SR do EÚ možno pokladať rozvoj zahraničnej politiky. V istom zmysle po vstupe do EÚ vláda SR musela definovať svoje národné priority, najmä pokiaľ ide o zahranično-politickú orientáciu. Príkladom modifikácie zahraničnej politiky je poskytovanie slovenskej zahraničnej pomoci, ktorá sa už rozvíja v rámci deklarovaných záväzkov a rámcov formulovaných na úrovni EÚ.

Medzi dlhodobu nepriaznivé tendencie, limitujúce súhrnnú ekonomickú výkonnosť a konkurencieschopnosť, patria v podmienkach Slovenska najmä:

- orientácia štruktúry produkcie a vývozu na komodity s nízkou pridanou hodnotou,
- vysoká miera závislosti produkcie a vývozu Slovenska na niekoľkých veľkých firmách,
- prílišná náročnosť (a podmienenosť) produkcie a vývozu na dovoze, práve na dovoze surovín a polotovarov (teda na medzispotrebu),
- vysoká miera závislosti vývozu na cenových faktoroch a na zmenách v dopyte v zahraničí (obchodných partnerov Slovenska, vrátane v EÚ),
- Slovenská republika, resp. národné inštitúcie presunuli svoje kompetencie na inštitúcie EÚ, SR sa vzdala niektorých právomocí a kompetencií napr. v oblasti

colnej a obchodnej politiky, poľnohospodárskej politiky, kompetencií týkajúcich sa technických a ekologických noriem a podobne,

- za negatívum, avšak len z krátkodobého hľadiska, je možné považovať sprísnenie požiadaviek na výrobky exportované do členských krajín EÚ, čo v začiatkoch predstavuje nielen zvýšenú administratívnu, ale aj finančnú záťaž pre podnikateľské subjekty, avšak z dlhodobého hľadiska prispievajú k zvýšeniu kvality exportovaných výrobkov a zlepšeniu ich možnosti umiestnenia na týchto trhoch v súvislosti s ich konkurencieschopnosťou,
- zvýšený konkurenčný tlak v obchodnej oblasti ohrozil existenciu, resp. spôsobil zánik niektorých podnikateľských subjektov,
- niektoré odvetvia boli priamo zasiahnuté a ich činnosť bola významným spôsobom ovplyvnená vysokými nákladmi na reštrukturalizáciu, spojenú so začlením do štruktúr EÚ,
- rozdielne podmienky práce a odmeňovania v členských štátoch spôsobili odliv niektorých profesií do zahraničia, hlavne z dôvodu nedostatočne výrazného a účinného procesu sociálnej konvergenencie,
- príspevky do štrukturálnych fondov EÚ predstavujú z krátkodobého hľadiska zvýšenú finančnú záťaž pre SR, z dlhodobého hľadiska však súčasne umožňujú ich čerpanie, avšak v tejto súvislosti bola a je dlhodobo identifikovaná nedostatočná odborná pripravenosť subjektov, ktoré čerpajú príspevky z eurofondov, čím sa SR nedarí efektívne využívať možnosť získania nenávratných príspevkov a ich čerpanie je nedostatočné,
- tí, ktorí majú k politike EÚ kritický postoj, spravidla poukazujú najmä na nadmernú reguláciu, „prílišnú“ administratívnu, časovú a procedurálnu náročnosť,
- niektoré kompetencie (napr. colná a obchodná politika, poľnohospodárska politika, technické a ekologické normy) sa presunula z národných inštitúcie na inštitúcie EÚ,
- výrobky exportované do EÚ musia spĺňať jej technické normy. Pre krajinu to znamená tieto európske normy prevziať do technických noriem a uplatňovať ich. Tento proces, ktorý je časovo aj finančne veľmi náročný, povedie k zvýšeniu nákladov výrobcov, čo súvisí s potrebou nakúpiť nové technológie, so zmenami

v organizácií riadenia a pod. Pravda, z dlhodobého hľadiska tieto skutočnosti povedú k zlepšeniu kvality výrobkov, a tým aj k lepším možnostiam ich realizácie na domácom i zahraničnom trhu,

- zvýšil sa konkurenčný tlak na slabšie podnikateľské subjekty, čo môže ohroziť ich existenciu, presadiť sa môže odliv kvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia, ak by proces sociálnej konvergenzie nebol dostatočne výrazný a rýchly.

4.3 Ekonomicko – sociálne dopady integrácie

Makroekonomická stabilita, privatizácia a liberalizácia tvorili tri hlavné opory budovania trhovej ekonomiky v post-komunistických štátoch a táto neo-liberálna agenda sa stala aj základom ekonomickej agendy, ktorú presadzovala Komisia. Nároky na vstup, ktoré EÚ kladie v súvislosti s poskytovaním integračnej pomoci zo štruktúrnych fondov a z Fondu kohézie, nastavujú kritické zrkadlo aj viacerým nedotiahnutým či nezvládnutým problémom transformácie našej ekonomiky. Európska únia totiž požaduje preukázať presvedčivú znalosť vlastných prioritných potrieb, schopnosť efektívne využiť pomoc pri ich účelnom riešení i schopnosť príslušného štátu racionálnou hospodárskou politikou a efektívnym využitím pomoci dosiahnuť synergický účinok pri vynaložení domácich zdrojov a zdrojov poskytnutých Európskou úniou.²⁸ Vážne problémy s vypracovaním a schválením Národného rozvojového plánu, sektorových operačných programov signalizujú nielen zaostávanie v celom systéme čerpania zdrojov z EÚ, ale aj vážne medzery transformácie našej ekonomiky, ktorej absentuje kompaktná hospodárska stratégia. Hlavné črty externého prostredia v etape integrácie Slovenska do Európskej únie. Pri vstupe do Európskej únie je potrebné brať do úvahy, že Únia je aj súčasťou globalizujúcej sa svetovej ekonomiky, kde je konfrontovaná s mimoriadne náročnou megakonkurenciou, predovšetkým s USA a Japonskom. Pozícia EÚ v súperení troch centier svetovej ekonomiky má a bude mať zásadný vplyv na ďalší vývoj integračného procesu, jeho priority a podmienky. Z tohto dôvodu je relevantná aj v

²⁸ ČORBA, J., KLUČKA J.: *Uplatňovanie európskeho práva na Slovensku*. In: Čorba, J. (ed.): *Európske právo na Slovensku: Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii*. Bratislava: Nadácia Kalligram, 2002, s. 54

súvislosti so záujmami kandidátskych krajín. Dlhodobé zaostávanie EÚ v tempách ekonomického rastu, keď v HDP na obyvateľa dosahuje len cca 75 % úrovne USA, čo sa však po rozšírení o 10 krajín s nižšou úrovňou ešte citeľne zníži, predstavuje pre integračné spoločenstvo vážny problém. ²⁹Vo vývoji ľudských zdrojov nastalivýrazné zmeny, podiel produktívneho obyvateľstva už nebude narastať ale začne klesať. Táto tendencia bude regionálne veľmi diferencovaná. Podobne je z hľadiska vyrovnávacieho procesu nepriaznivo rozložená kvalifikačná štruktúra. Z hľadiska regionálneho prílevu jasne dominuje Bratislavský kraj (vyše 55 % všetkých PZI v rámci SR), pričom možno postupne pozorovať „kaskádovitý efekt“, keď produktívne priemyselné investície sa čoraz viac presúvajú smerom k Trnavskému a Trenčianskemu kraju. Tento trend bude ešte zvýraznený vybudovaním automobilového závodu firmy PSA Citroen v Trnave a posilnený postupným budovaním diaľnic smerom na východ. Postupne možno pozorovať aj vytváranie druhého centra investícií na východnom Slovensku s centrálnou líniou Exportnú výkonnosť dosiaľ významne podporuje aj len veľmi pomaly sa zvyšujúca úroveň jednotkových nákladov práce (JNP) v slovenskej ekonomike. Po vstupe do EÚ sa bude mzdová i cenová úroveň postupne približovať k úrovni v EÚ, čo zrejme vyvolá postupne aj rast JNP, ktorý však nemusí ohroziť konkurenčnú schopnosť ekonomiky, ak sa pomer medzi pôsobením cenových a kvalitatívnych faktorov na konkurenčnú schopnosť bude presúvať v prospech kvalitatívnych faktorov. Efekty vstupu Slovenska do EÚ boli vyčíslené na základe štyroch makroekonomických scenárov. Jeho priemerné tempo rastu je podľa pesimistického integračného scenára 4,9 % a podľa optimistického 6,2 %. V prípade naplnenia nevstupového scenára by mal hrubý fixný kapitál rásť priemerne iba 4,2 % ročne. Rozdiel v priemernom tempe rastu konečnej spotreby domácností by podľa porovnaní medzi jednotlivými scenármi (nevstupový, optimistický) bol iba 0,4 percentného bodu.

Hrubý domáci produkt bude ovplyvnený vývojom vnútorného dopytu a saldóm zahraničného obchodu. Podľa zotrvačného scenára bude HDP v rokoch 2004 -2010 medziročne rásť v intervale 3,5 – 4,4 %. Pri naplnení podmienok optimistického integračného scenára budú tempá rastu HDP vyššie o 0,5 – 0,9 percentného bodu. V prípade hypotetického naplnenia podmienok nevstupového scenára by však tempá rastu

²⁹ FIGEL, Ján. *Dozrievanie pre Európu*, Agentúra MCP Žilina, s. 77

HDP neprekročili hranicu 4 %. Vstup SR do EÚ ďalej zvýšil otvorenosť slovenskej ekonomiky, pričom v dôsledku integrácie vzrastie vývoz medziročne o niečo viac (o 1,7 percentného bodu) ako dovoz (o 1,5 percentného bodu), čo sa prejaví v priaznivom vývoji čistého vývozu a prispeje k dodatočnému rastu HDP (medziročne 0,8 percentného bodu). Domáci dopyt ako súčet konečnej spotreby a investícií medziročne vzrastie o 0,5 percentného bodu. Veľkú neistotu do efektov vstupu SR do EÚ vnášajú odhady budúcej úspešnosti čerpania fondov EÚ. Ak by sa nám podarilo mimoriadne úspešné čerpanie čistých príjmov z EÚ (o 12 mld Sk ročne viac ako v súčasnosti), dodatočný rast by mohol stúpnuť až na 1,2 percentného bodu. Ak by však čisté príjmy z EÚ ostali na terajšej úrovni, dodatočný rast v dôsledku vstupu SR do EÚ by podľa našich prepočtov klesol na 0,3 percentného bodu.³⁰

Ďalším významným rizikovým faktorom ovplyvňujúcim výkonnosť a konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky sú environmentálne investície, ktoré ovplyvnia najmä energeticky a surovinovo náročné priemyselné odvetvia, poľnohospodárstvo a sektor netrhových služieb. Výsledky modelových prepočtov vedú k záveru, že vstup SR do EÚ síce nespôsobí obrovský okamžitý rast ekonomiky a životnej úrovne, ale celkové prínosy tohto procesu budú prevažovať nad jeho nákladmi. Výsledkom zložitých procesov na strane tvorby aj použitia hrubého domáceho produktu bude jeho výsledný pohyb predstavujúci dodatočný priemerný ročný rast HDP vo výške 0,8 percentného bodu. Rozhodujúcu úlohu v procese vyrovnávania sa kandidátskych krajín s konkurenčnými tlakmi trhových síl vnútri EÚ má podniková sféra. Hlavným atribútom procesu kreovania fungujúcej trhovej ekonomiky je zmena. Úspech konkrétneho podniku závisí od toho, ako sa dokáže so zmenami vyrovať. A tu hlavná úloha prislúcha manažmentu. Riadenie podniku je kľúčom k úspechu. Od jeho kvality závisí efektívne využívanie konkurenčných výhod podniku a minimalizácia konkurenčných nevýhod. V súčasnosti sa hlavnými faktormi rastu musia stať investície do technológií, inovácií a kvality ľudského potenciálu. Tie sa zároveň stávajú aj hlavným faktorom rastu produktivity. Konkurencieschopnosť podnikov v značnej miere závisí od kvality ľudského potenciálu. Ekonomický rast je totiž v stále väčšej miere determinovaný intelektualizáciou ekonomiky a rastom vedomostného potenciálu.

³⁰ FIGEL, Ján. *Dozrievanie pre Európu*, Agentúra MCP Žilina, s. 107

Významný vplyv na efektívne pôsobenie týchto faktorov a na zvyšovanie konkurencieschopnosti podnikov má reštrukturalizácia podnikovej sféry. Jej cieľom je práve dosiahnuť štandardy a výkony typické pre vyspelé priemyselné ekonomiky. Tempo reštrukturalizácie podnikovej sféry ovplyvnili nedostatky transformačného procesu (najmä nedostatok finančných zdrojov). Etapu reštrukturalizácie, ktorú prevádzal pokles produkcie a prepúšťanie, ako reakcia na trhové podmienky, má už väčšina podnikov za sebou a podniky pomaly vstupujú do novej fázy „strategickej reštrukturalizácie spojenej s expanziou“. ³¹Popri vláde a samotnej podnikateľskej sfére vstupujú do hry i ďalšie subjekty a tými sú regionálne a municipálne inštitúcie. Tie sú dôležité najmä pri zriaďovaní priemyselných parkov, ktoré majú významnú úlohu nielen z hľadiska rozvoja priemyselnej výroby a služieb, ale aj z hľadiska riešenia problémov nezamestnanosti.

Veľmi citlivou záležitosťou je najmä harmonizácia daňového systému s európskymi normami, pri ktorej si treba všímať hlavne také javy, ako je zblížovanie rozpätia sadzieb, približovanie sa základov daní a časový horizont harmonizácie. Viaceré pohyby procesu harmonizácie sa už uskutočňujú, pričom mnohé ich atribúty sú diskutabilné. Vážnym problémom je však jej vplyv na štátne rozpočty. Nemenej citlivým parametrom podnikateľského prostredia je legislatíva. Hlavnou požiadavkou je jej sprehľadnenie, vyčistenie od redundantných právnych noriem. Ide predovšetkým o završenie reformy bankrotového práva. Určitý posun už nastal aj novelizáciou Obchodného zákonníka, ktorým sa zjednodušil registračný proces. Taktiež novela živnostenského zákona liberalizovala schvaľovací proces pri žiadostiach. Rekodifikáciu vyžaduje aj Občiansky súdny poriadok. Veľmi vážnym problémom je liberalizácia cien vôbec, ale osobitne na energetickom trhu, jej priblíženie podmienkam EÚ. Z hľadiska ďalších perspektív rozvoja podnikateľskej sféry sú významné najmä reformy v oblasti finančných vzťahov. Zo strany EÚ sa predpokladá predovšetkým výrazné posilnenie financovania podnikov nielen prostredníctvom bankového, ale predovšetkým kapitálového trhu. Takisto sa predpokladá rozvoj jednotného európskeho finančného trhu. Súčasťou podnikateľského

³¹ Archer, C.: *Organizing Europe: The Institutions of Integration*, London, Edward Arnold 1994, s.69

prostredia je infraštruktúra na podporu podnikania. Aj tá sa však bude musieť zásadným spôsobom zmeniť a bude potrebné dosiahnuť štandardy platné pre EÚ. Ide najmä o právne inštitúty a ich úlohu pri riešení súdnych sporov, o zlepšenie informačnej pomoci. Infraštruktúra podnikania predstavuje predovšetkým spôsob získavania finančných prostriedkov, pričom sa využívajú špecifické a atypické formy (leasing, dlhopisy a pod.). Do podnikateľskej infraštruktúry patria aj podnikateľské zväzy a asociácie, ktoré presadzujú špecifické požiadavky podnikateľov v rámci hospodárskej politiky. V rámci systému podnikateľskej infraštruktúry významnú úlohu nadobúda podpora projektov. Projektový systém sa stal veľmi účinným osobitne v súvislosti s podporou regionálneho rozvoja. Podnikateľská infraštruktúra má významný vplyv aj na spružnenie trhu práce, najmä vytvorením základných štandardov uvoľňovania. Široký priestor na pôsobenie podnikateľskej infraštruktúry otvára oblasť inovačnej politiky, najmä vznik štartovacích centier pre malé technologické a inovatívne firmy.³²

Doteraz boli jednotlivé bloky a roviny podnikateľskej infraštruktúry skôr izolované. Nová tendencia smeruje k vytváraniu prierezových a systémových prepojení, čo sa ukazuje ako oveľa efektívnejšie. Podniková sféra je veľmi štruktúrovaný a vysoko diferencovaný celok. V rámci neho významnú pozíciu nadobúda kategória malých a stredných podnikov. Tie sa stávajú základným prvkom efektívneho fungovania ekonomiky.

Vstup do EÚ mal dopad na daňovú sústavu, ktorá bezprostredne súvisí s fiskálnou politikou. Aj na Slovensku už počas prístupovej fázy vznikli mnohé inštitúcie, ktoré súviseli s vytvorením celého radu regulačných úradov, ktoré si vynútila privatizácie „strategických“ podnikov, ako elektrární, plynární, telekomunikácií. V očakávaní prísunu finančných zdrojov z európskych štrukturálnych fondov taktiež vznikli nové organizácie a úrady na regionálnej úrovni, ale podobne musela vzniknúť napr. aj platobná agentúra pre poľnohospodárstvo. Po druhé, európska integrácia má aj nepriamy vplyv, lebo mení národné politické inštitúcie, aktérov a výsledky domáceho rozhodovacieho procesu. Nepriamy vplyv zahŕňa všetky zmeny, ktoré explicitne

³² STRAVOVSKA, I.: *Dôležité budú prve dva roky v Bruseli*. Rozhovor s poslancom EP

nevytvára povinnosť vyplývajúca z členstva, ale sú dôsledkom špecifickej „národnej“ reakcie na členstvo v EÚ. Členské krajiny vytvárajú inštitúcie, organizácie a normy, ktoré majú zabezpečiť efektívne fungovanie krajiny v rámci EÚ. Napríklad na Slovensku v rámci každého ministerstva vznikli nové oddelenia, ktoré majú za úlohu koordinovať národnú politiku vo svojom rezorte s politikou Európskej únie a na ministerstvách sa vytvorila špeciálna kategória úradníkov s expertízou vo témach EÚ. Podobne, ako nepriamy, explicit-ne nepredpísaný dôsledok sa modifikovala aj štruktúra a právomoci slovenského parlamentu.

Tomuto trendu sa bude čoraz viac prispôsobovať aj súdnictvo úmerne tomu, ako si občania a právnické osoby budú uplatňovať svoje práva získané v súvislosti s členstvom Slovenska v EÚ. Vstup do únie však zmenil aj priority a kolektívne akcie politických, ekonomických a sociálnych aktérov, ktorí teraz majú možnosť pôsobiť na nových úrovniach, kde sa prijímajú rozhodnutia. V prípade Slovenska integrácia, najmä uplatňovanie politickej kondicionality, podnietila aj formovanie niektorých aktérov v občianskej a politickej spoločnosti. Vznikli mimovládne organizácie, ktoré najprv aktívne podporovali zápas o demokraciu na Slovensku a teraz sa zapájajú do demokratizácie v iných krajinách, napr. na Ukrajine, v Bielorusku a na západnom Balkáne.³³

Smernice EÚ stanovujú minimálne sadzby DPH, ktoré môžu členské štáty uplatňovať. V súčasnosti „je dovoľené“ popri jednej základnej sadzbe DPH, ktorá nesmie byť nižšia ako 15 %, mať aj jednu alebo dve znížené sadzby, pričom opäť je tu stanovená minimálna sadzba 5 % pod ktorú nemožno ísť. Podiel na DPH jednotlivých členských štátov je jedným z hlavných zdrojov rozpočtu EÚ (do roku 1997 bol hlavným zdrojom príjmov, momentálne je na druhom mieste). Je určený pevný podiel zo základu stanoveného na výpočet DPH. Na začiatku bol tento podiel stanovený ako 1 % a v roku 1986 došlo k jeho zvýšeniu na 1,4 %. Stanovený základ nesmie prevýšiť 55 % HNP daného členského štátu. Každopádne však ide o transfer z rozpočtu členského štátu do rozpočtu EÚ a v súčasnosti sú opäť aktuálne snahy o harmonizáciu daní, tentokrát

³³ Warleigh, A. (editor): Understanding European Union Institutions, London, Routledge 2002, s. 88

priamych. Hovorí sa o harmonizácii “aspoň” základov dane ak už nie o harmonizácii samotných sadzieb priamych daní. Finančné prostriedky z EÚ Slovenská republika aj dostáva. Slovensko je tzv. čistým prijímateľom (viac dostáva ako do rozpočtu EÚ dáva)³⁴. Avšak nič to nemení na fakte, že odvody do rozpočtu EÚ nie sú viazané účelovo, zatiaľ čo prostriedky z fondov EÚ sú viazané na vypracovanie projektov.

³⁴ MALOVA, D., LAŠTIC, E.: *The Gradual Amending of the Slovak Constitution: Combating the Ambiguous Rules* in 1992 – 2001, *Central European Political Science Review*, vol. 2, no. 4, 2001, s. 103

5 PRAKTICKÁ ČASŤ

5.1 Prieskumná hypotéza

Pri stanovovaní prieskumných hypotéz sa vychádzalo z teoretických poznatkov uvedených v predchádzajúcich častiach práce a vlastných empirických poznatkov získaných počas štúdia. Analýza predmetnej problematiky umožnila sformulovanie nasledovných prieskumných hypotéz:

- Spokojnosť s integráciou do Európskej únie súvisí so vzdelaním a výškou životnej úrovne,
- spokojnosť s pracovnými príležitosťami vzrástla s otvorením trhu po vstupe do Európskej únie,
- spokojnosť s ekonomickou situáciou na Slovensku by súvisela so zlepšením vzdelávania.

Pri spracovaní nižšie uvedeného dotazníka sa jednotlivé hypotézy potvrdili, resp. preverili. Praktická časť nadväzuje na poznatky obsiahnuté v teoretickej časti. Zakladá sa na prieskume, ktorý bol realizovaný prostredníctvom dotazníkov pre vybraných respondentov. Sprostredkovaniu dotazníkov predchádzalo vytvorenie správnych otázok na zostavenie dotazníka. Následne bol dotazník predložený respondentom, získané údaje roztriedené a vyhodnotené.

5.2 Cieľ prieskumu

Hlavný cieľ výskumu bolo zistiť, či po 10 rokoch Európskej únie sa na Slovensku podarilo zvýšiť kvalitu života vo viacerých oblastiach. Úlohou prieskumu je potvrdenie, resp. vyvrátenie teoretických výhod a nevýhod integrácie, ktoré sú uvedené v predloženej práci.

Zber údajov bol vykonávaný kombinovane. Respondenti odpovedali na 10 uzavretých otázok z dotazníku a následne nasledovala časť, kde sa mali vyjadriť, či súhlasia alebo

nesúhlasia s predloženými tvrdenia o Európskej únii. Dotazník bol vytorený samostatne. Týka sa Slovenska v Európskej únii, zhodnotenie vplyvov na Slovensko po ekonomickej i sociálnej stránke.

5.3 Interpretácia výsledkov

Nasledujúca časť sa venuje vyhodnoteniu dotazníkov, kde sú interpretované výsledky jednotlivých otázok. Prieskumnú vzorku tvorili štyridsiati občania Slovenska v produktívnom veku od 25 do 50 rokov. Stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaní.

Kladené otázky boli formulované nasledovne:

1. Považujete členstvo Slovenska v Európskej únii za dobré rozhodnutie?
2. Zlepšenie kvality sociálno - kultúrneho života.
3. Vnímate vplyvom globalizácie výhody pre Slovensko?
4. Rozumiete princípom fungovania Európskej únie?
5. Cítite sa byť občanmi nielen Slovenska, ale aj Európskej únie?
6. Ste otvorený ďalšiemu rozširovaniu Európskej únii?
7. Ste so svojou životnou situáciou spokojný?
8. Pociťujete zlepšenie ekonomickej situácie krajiny?
9. Máte dôveru v inštitúcie európskej únie?
10. Vnímate vznik nových podnikateľských príležitosti na Slovensku?

Možnosti odpovedi:

- určite,
- v obmedzenej miere,
- vôbec.

Otázka č. 1

Zastúpenie názoru, že členstvo v Únii je dobrá vec, po určitú dobu pozvoľna klesalo. 53% dotazovaných odpovedalo kladne, 47 % v obmedzenej miere a nikdy neodpovedal úplne záporne.

Na špici rebríčka pozitívneho hodnotenia členstva svojej zeme v Európskej únii stoja Íri a Belgičania.

Otázka č. 2

Kultúrny život v zmysle „stierania hraníc“ a prepojenia kultúr oceňuje až 62% opýtaných. Členstvo v EÚ je pre Slovenskú republiku z hľadiska sociálnoprávnej ochrany jednoznačne prínosom, pretože nariadenia i odporúčania rešpektujú základné ľudské práva a slobody, čo sa však častokrát len formálne a viac-menej iba rámcovo premieta do našej právnej úpravy týkajúcej sa najmä sociálnej oblasti (t.j. do pracovnoprávných vzťahov, sociálno-zabezpečovacích vzťahov, vzťahov zdravotného poistenia, atď.). Absentuje taktiež dlhodobá vízia riešenia vážnych sociálnych celospoločenských problémov - sociálna doktrína Slovenska nad rámec jedného volebného obdobia, o ktorú sa Slovensko pokúša, zatiaľ neúspešne, už od druhej polovice 90-tych rokov- dlhodobá nezamestnaných, mladých nezamestnaných, starostlivosť o seniorov, problematika dostupného bývania, sociálnych služieb atď.).

Problémom je aj aplikácia Nariadenia EÚ č. 883/2004 a vznik nároku na sociálne dávky v prípade našich občanov pracujúcich v zahraničí (t.j. na dávku v nezamestnanosti, starobné dôchodky, invalidné dôchodky, nemocenské, materské, atď.), ktorým mnohokrát nevzniká nárok z dôvodu nesprávnej aplikácie a dokonca nepriaznivejšej slovenskej právnej úpravy, t.j. znevýhodňujeme vlastných občanov, ktorí sa často krát ocitajú v biede a chudobe práve nesprávnou aplikáciou uvedeného. Na strane druhej, vznikajú problémy s výplatom dávok do cudziny – ako napr. vianočných príspevkov (ide o štátnu sociálnu dávku, takže by sa do cudziny nemala vyplácať, ale jej existencia a zavedenie nie je v súlade s jej účelom, t.j. z hľadiska vecného by mala byť zaradená medzi dávky dôchodkového poistenia – do budúcnosti potrebné legislatívne upraviť ako napr. 13.dôchodok, resp. zrušiť, atď.). Vzhľadom na uvedené je potrebné zosúladiť platnej právnej úpravy s uvedeným Nariadením, ako aj systémom dávok, ktorý je typický pre väčšinu krajín EÚ.

Významný dopad členstva v EÚ je v oblasti ochrany verejného zdravia – existencia systému včasného varovania v oblasti nákazlivých a prenosných ochorení, spolupráca členských štátov v oblasti farmakológie a registrácie liekov a liečivých prípravkov. Pre slovenských pacientov sa rozšírila možnosť využívania poskytovanej zdravotníckej starostlivosti v štátoch EÚ na podklade Európskeho preukazu zdravotného poistenia.

Otázka č. 3

Globalizáciu považujú Slováci viac za dobrú príležitosť pre firmy vďaka otvoreniu trhu (59%) než za hrozbu pre zamestnanosť. 41% považuje globalizáciu v obmedzenej miere za možnosť nových príležitostí a nikto nepovažuje globalizáciu za negatívny jav. Občania Slovenska patri spolu s Českom, Švédskom a Dánskom k optimistom.

Otázka č. 4

Slovenskí občania rozumejú fungovaniu Únie len sčasti. Vzhľadom k tomu, že prieskum bol vykonávaný medzi stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi, očakávania o poznatkoch z okruhu EÚ boli na mieste. 47% opýtaných jednoznačne rozumie fungovaniu, 40% v obmedzenej miere a 13% vôbec.

Otázka č. 5

Viac ako polovica (53 %) obyvateľ se cíti byť nielen občanmi Slovenska, ale aj Európskej únie. 33 % sa tak cíti v obmedzenej miere. 14% opýtaných občianskú príslušnosť k Európskej únii necítí nikdy.

Vyjadrenie spokojnosti alebo nespokojnosti s členstvom v Únii súvisí s vekom, vzdelaním a výškou životnej úrovne. Mladí ľudia prejavujú najvyššiu mieru spokojnosti, ktorá potom s vyšším vekom klesá. Tiež ľudia s vysokoškolským vzdelaním sú s členstvom spokojnejší a rozdiely značného charakteru je možné sledovať i v závislosti na životnej úrovni domácností. Nespokojnosť s členstvom našej zeme v Únii vyjadrili tiež viac ľudia, ktorí sannehcú zúčastniť blížiacích sa volieb do Európskeho parlamentu.

Otázka č. 6

Slovenskí občania sú v názore pre vstup ďalších krajín do Európskej únie veľmi liberálni. Takmer všetci odpovedali kladne, 94% opýtaných. Negatívne odpovedali ľudia vo vyššom veku, konzervatívne založení.

Otázka č. 7

Slovenská verejnosť je so svojou životnou situáciou prevažne spokojná. 55% dotazovaných odpovedalo úplne kladne. V obmedzenej miere je spokojných 35% občanov a len 10% občanov nie je vôbec spokojná.

Najspokojnejší sú obyvatelia Švédska, Dánska, Holandska a Fínska. Naopak, najhoršie vyšlo podľa medzinárodných štatistík Maďarsko, kde je presne polovica obyvateľov spokojná a polovica nie.

Otázka č. 8

Stav slovenskej ekonomiky hodnotila slovenská verejnosť priaznivejšie, než by sa mohlo predpokladať. 49% občanov odpovedalo kladne, 32% odpovedalo, že ekonomika sa zlepšila len v obmedzenej miere a 9% odpovedalo záporne. Pre zlepšenie výkonnosti európskej ekonomiky doporučujú občania hlavne zlepšenie vzdelávania a profesného školenia. Ďalej z rozhovorov vyplynulo, že by sa malo viac investovať do výskumu a vývoja, infraštruktúry. Naliehavé problémy EÚ s rastom verejných dlhov jej členov sa odrážajú v čoraz väčších obavách verejnosti o stabilitu eura a schopnosť slabších členov eurozóny dodržiavať maastrichtské kritériá rozpočtovej zodpovednosti. Uvoľnená monetárna politika centrálnych bánk krajín, ktorých meny sú svetové (USD, YEN, EUR, CHF, GBP), sa odráža v nízkom zhodnocovaní úspor odkladaných zamestnancami ako rezerva na starobu (dôchodkové sporenie), vyznačujúca sa nízkymi výnosmi. Pre SR je charakteristická výrazná disproporcía medzi rastom hrubého domáceho produktu a rastom miezd. No napriek nárastu produktivity práce, dochádza nielen k prepadu reálnych miezd, ale aj k znižovaniu reálnej kúpnej sily miezd.

Otázka č. 9

Nadnárodné inštitúcie zdá sa, majú na Slovensku podstatne väčšiu dôveru ako inštitúcie na národnej úrovni. 65% pociťuje v nich dôveru, 32% v obmedzenej miere a 3% vôbec. Výskumi potvrdzuje opakovane nízku dôveru Slovákov v ústavné inštitúcie v zrovnaní s priemerom Európskej únie. V situácii povolebného patu sa dôvera v slovenské ústavné inštitúcie dokonca ešte znížila. Zatiaľ čo v priemere v európe dôveruje súdom a právnomu systému takmer polovica a národným vládam i parlamentom približne tretina občanov, na Slovensku dôveruje súdom a právnomu systému len o niečo viac než tretina. Ešte horšie sú na tom politické strany, ktorým dôveruje len 14% Slovákov. I v ostatných krajinách je ale dôvera voči politickým stranám veľmi nízka.

Nadnárodné inštitúcie majú na Slovensku

Otázka č. 10

Vstupom do EÚ SR získala priamy kontakt s výrobcami členských krajín únie. Boli odstránené právne prekážky pre voľný pohyb tovaru a služieb, vrátane administratívneho zaťaženia podnikateľských subjektov pri exporte komodít do členských krajín únie, pričom podnikateľský sektor získal nové obchodné možnosti a príležitosti. Vstupom do únie boli vytvorené podmienky pre vstup zahraničného kapitálu na Slovensko, ktorý umožňuje racionálnejšie rozmiestnenie výrobných zdrojov. A to vrátane prínosu z pohľadu nepriamych účinkov vstupu zahraničného kapitálu, ktorými sú vplyv na vývoj obchodnej a platobnej bilancie, štrukturálne zmeny v ekonomike štátu, transfer techniky, technológií a know-how.

Aký je Váš názor na každý z nasledujúcich výrokov? Súhlasíte s ním alebo ste proti tomu?

Jediná spoločná mena pre všetky členské štáty Európskej únie, euro.	PRO 62%	PROTI 38%
Jedna spoločná zahraničná politika členských štátov voči ostatným krajinám.	PRO 32%	PROTI 68%

Ústava Európskej únie.	PRO 58%	PROTI 42%
Rýchlosť budovania Európy je v jednej skupine krajín vyššia než v ostatných krajinách.	PRO 65%	PROTI 35%
Spoločná obranná a bezpečnostná politika členských krajín Európskej únie.	PRO 81%	PROTI 19%

Záver zistení:

Negatívom je, že doterajšie politické garnitúry na Slovensku sa spoliehali na európsky pracovný trh ako na prostriedok riešenia nezamestnanosti na Slovensku. Pritom by malo ísť len o slobodnú voľbu občanov, t.j. možnosť, ale nie o existenčnú nevyhnutnosť odchádzať za prácou do cudziny. Tento fakt sa totiž prejavuje v živote rodín (zvýšená rozvodovosť, zlé vzťahy detí a rodičov – najmä matky nezvládajú výchovu, čo sa prejavuje v školstve, neskôr aj na pracovisku), ale tiež v daňovej a sociálnej oblasti (uvedené subjekty platia dane v cudzine, ako aj poistné – avšak často krát týmto subjektom nárok na plnenie, najmä v sociálnej oblasti, nevzniká z dôvodu nedostatočného počtu rokov poistenia – ide o úpravu v rámci bilaterálnych zmlúv v rámci krajín EÚ v neprospech našich občanov). Málo efektívne využívanie zdrojov zo štrukturálnych fondov a neustále presúvanie zodpovednosti medzi politickými elitami tak dostáva Slovensko v oblasti zamestnanosti - nezamestnanosti do nezávidenia hodnej situácie. Je potrebné vytýčiť hospodársku stratégiu Slovenska v záujme slovenských občanov (po vzájomnej dohode so slovenskými zamestnávateľmi), aby bolo dostatok pracovných príležitostí, ktoré rešpektujú uspokojivé a spravodlivé pracovné podmienky v intenciách európskych a medzinárodných záväzkov SR rešpektujúcich základné práva a slobody (ľudskú dôstojnosť, rovnosť, slobodu, solidaritu a sociálnu spravodlivosť), t.j. jednoznačne posilniť a zefektívniť sociálny dialóg. Riešenie problémov zamestnanosti cestou aktívnych opatrení politiky trhu práce nemôže byť úspešné. Zamestnanosť v Slovenskej republike hodnotila verejnosť veľmi kriticky – podľa 85% je v tejto oblasti

situácia špatná. Len tri členské krajiny EÚ sa pýšia tým, že viac ako 80% ich občanov považuje situáciu zamestnanosti za dobrú: Dánsko, Írsko a Holandsko. Slovenský skepticizmus není v danej oblasti zďaleko najsilnejší, podstatne menšia spokojnosť so situáciou zamestnanosti zaznamenali v Grécku, Francúzsku, Polsku a Portugalsku.

Slovenská verejnosť je so svojou životnou situáciou prevažne spokojná. K spokojnejšej časti obyvateľov dlhodobo patria mladší a vzdelanejší ľudia, podnikatelia a ľudia s kladným prístupom k Európskej únii. Veľká väčšina občanov je pre menšiu toleranciu a prísnejší postih kriminality, zvlášť silno sú tieto názory zastúpené v nových členských zemiach Európskej únie. Európska únia je niektorými týmito hodnotami charakterizovaná, iné – ako napríklad rešpekt k ľudskému životu – však podľa názorov občanov reprezentuje menej. Značný rozdiel bol zistený v súvislosti s osobnou slobodou. Kontroverznou témou je zjavne príslušnosť Turecka k Európe. Čiastočnou teritoriálnou príslušnosť k Európe odmieta uznať tretina občanov 33%.

Na prvých priečkach sa opakovane s veľkým náskokom umiestňujú úlohy v sociálnych oblastiach: boj proti biede a sociálnemu vylúčeniu, ktorý je teraz v Slovenskej republike zmienovaný častejšie a boj proti nezamestnanosti naopak menej často – vďaka poklesu zamestnanosti. Nasleduje skupina priorít bezpečnostného typu, do ktorej patrí i bezpečnosť ekologická. Udržovanie mieru a bezpečnosti v Európe, ochrana životného prostredia a boj proti terorizmu. Je príznačné, že dôraz na poslednú z týchto položiek jak na Slovensku, tak v priemere Európskej únie výrazne kolísá. Menej častý dôraz je kladený na iný typ bezpečnosti – boj proti organizovanému zločinu, prípadne organizovanému zločinu a obchodu s drogami.

Rovnako jako v minulosti vybrala necelá petina európskej verejnosti ako jednu z troch priorít Európskej únie. Pozornosť zaslúži skupina priorít, ktorá zahrňuje ochranu rozmanitých práv, záruky práv jednotlivca a rešpektovanie demokratických princípov v Európe radia k prioritám Európskej únie približne jeden zo siedmich európskych i slovenských občanov.

Jediná oblasť, v ktorej sa názorová situácia v Slovenskej republike od priemeru Európskej únie podstatne líši, je boj proti ilegálnemu prístahovalectvu. Slovenská verejnosť, ktorá má s týmto problémom zatiaľ omnoho menej skúseností než občania západoeurópskych krajín, radí túto úlohu medzi priority Európskej únie zhruba s polovičnou frekvenciou, než by odpovedalo priemeru EU.

Za hlavné priority EU európska verejnosť považuje úlohy sociálnej oblasti: boj proti biede a sociálnemu vylúčeniu a boj proti nezamestnanosti. Ďalšie sú priority bezpečnostného typu vrátane bezpečnosti ekologickej: udržiavanie mieru a bezpečnosti v Európe, ochrana životného prostredia a boj proti terorizmu. Menej častý dôraz je kladený na iný typ bezpečnosti: boj proti organizovanému zločinu, prípadne organizovanému zločinu a obchodu s drogami. Rovnako ako v minulosti vybrala necelá petina európskej verejnosti ako jednu z troch priorit Európskej únie jej približovanie sa európskym občanom a väčšia informovanosť o EU, jej politike a inštitúciám. Toto zistenie znovu potvrdzuje, že Plán D (demokracia, dialóg a diskusia), vyhlásený predsedom Európskej komisie pánom Barrosom pri jeho návšteve v Prahe v roku 2005, nebol európskou verejnosťou očakávaný s nejakou veľkou netrpezlivosťou. Na Slovensku je táto úloha dlhodobo vnímaná ako významná priorita Európskej únie ešte menej často (14 %). Reforma inštitúcií EU a spôsob ich fungovaní, prijatie nových členských zemí alebo presazovanie politického a diplomatického významu EU vo svete sa opakovane umiestňujú v samom závere slovenského i európskeho rebríčka.

V zemiach, ktoré doposiaľ Európsku ústavu neratifikovali, zisťovali mnohé výskumu súhlas verejnosti s týmto dokumentom. Na Slovensku občanov, ktorí súhlasia s Európskou ústavou, za posledného pol roka o 8 percentného bodu pribudlo, súhlas prevažuje nad nesúhlasom v pomere 5:3. Podobný pomer zistili i v priemere za všetky štáty, ktoré doposiaľ Európsku ústavu neratifikovali.

Hypotézy, ktoré boli formulované v úvode kapitoly sa teda potvrdili v celom rozsahu. Preto možno konštatovať:

- spokojnosť s integráciou do Európskej únie súvisí so vzdelaním a výškou životnej úrovne,
- spokojnosť s pracovnými príležitosťami vzrástla s otvorením trhu po vstupe do Európskej únie,
- spokojnosť s ekonomickou situáciou na Slovensku by súvisela so zlepšením vzdelávania.

ZÁVER

Zatiaľ možno len konštatovať, že Slovensko sa po vstupe do EÚ stalo aktívnym hráčom, lídrom, len v jednom prípade, pokiaľ ide o podporu vstupu Chorvátska do EÚ. Aj v tomto prípade sa však potvrdilo, že dohoda a koordinácia postupu všetkých vládnych reprezentantov je veľmi dôležitá, lebo aj malé nedorozumenia spochybňujú pozíciu SR ako aktívneho členského štátu. Pozíciu lídra navyše limituje prvá štrukturálna podmienka, a to je veľkosť krajiny. Bez získavania stúpencov a budovania koalícií Slovensko môže len prezentovať široké výzvy, ktoré si nevyžadujú konkrétne naplnenie. Slovensko, ako jedna z ekonomicky menej vyspelých krajín v Európskej únii, má obmedzený priestor aj pokiaľ ide o malú hospodársku kapacitu. Slovensko sa po vstupe do EÚ hlavne snaží blokovať harmonizačné snahy v Európskej únii a je za zachovanie národnej uruveniny v doteraz neeuropeizovaných politikách. Taktiež predpokladáme, že priority v oblasti inštitucionálnych zmien v súvislosti s prijímaním Zmluvy o Ústave pre Európu, ktoré by posilnili postavenie malých členských štátov, Slovensko nedokázalo prezentovať ako svoje strategické priority a tým prípadne získať nových spojencov.

Diplomová práca bola špecifikovaná v dvoch rovinách. Prvá rovina predstavovala teoretické zhodnotenie integrácie Slovenska do Európskej únie, výhody a nevýhody integrácie. Podstatu druhej roviny tvorilo vyhodnotenie vnímania slovenských občanov členstvo v Európskej únii, zhodnotenie aktuálnej životnej i sociálnej situácie.

Položené otázky v dotazníku boli prepojené s faktami uvedenými v prvej, teoretickej rovine práce. Vyhodnotením dotazníkov bolo zistené, že viac ako polovica respondentov v produktívnom veku nepociťuje v bežnom živote pozitívny vplyv začlenenia do EÚ. Avšak Slovenská verejnosť je so svojou životnou situáciou prevažne spokojná. Vyjadrenie spokojnosti alebo nespokojnosti s členstvom v Únii súvisí s vekom, vzdelaním a výškou životnej úrovne. Mladí ľudia prejavujú najvyššiu mieru spokojnosti, ktorá potom s vyšším vekom klesá. Tiež ľudia s vysokoškolským vzdelaním sú s členstvom spokojnejší a rozdiely značného charakteru je možné sledovať i v závislosti na životnej úrovni domácností. Nespokojnosť s členstvom našej zeme v Únii vyjadrili tiež viac ľudí, ktorí sa nechcú zúčastniť blížiacich sa volieb do Európskeho parlamentu. Záverom možno teda ako výsledok skonštatovať, že dopady členstva v Európskej únii sú jednoznačne

pozitívne, aj keď je viditeľná značná miera nárastu záťaže vo forme administratívnych úkonov na všetkých stupňoch riadenia. Sformulované hypotézy v úvode poslednej kapitoly sa teda v plnom rozsahu potvrdili.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Slovenské zdroje:

BILČÍK, V.: *Slovensko a diskusia o budúcnosti Európskej únie*. In: Marcinčin, A., Lubyova, M. (eds.): *EU monitoring I*. Bratislava: Slovak Foreign Policy Association a Friedrich Ebert Stiftung, 2002, ISBN:80-977453-3-0

BABČÁK, Vladimír a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej Únii*,2012, ISBN: 978-80-8944-786-2

CABADA, Ladislav a kol. *Aktuální výzvy evropského integračního procesu* ,2010,ISBN: 978-80-7380-289-9

ČORBA, J., KLUČKA J.: *Uplatňovanie európskeho práva na Slovensku*. In: Čorba, J. (ed.): *Európske právo na Slovensku: Právny rozmer členstva Slovenskej republiky v Európskej únii*. Bratislava: Nadácia Kalligram, 2002

FIGEL, Ján. *Dozrievanie pre Európu* , Agentúra MCP Žilina, ISBN:80-968453-3-0

HOBZA, Alexandr.*Evropská unie a hospodářské reformy* , C. H. Beck, 2009

JANKŮ, L.: *Politické a právní základy evropských integračních seskupení* ,C. H. Beck, 2010

KNAPP, V.: *Teorie práva*, Praha, C.H.Beck 1995, ISBN 978-80-7357-466-6

KRESÁK, P.: *Ústavy a ústavné dokumenty vybraných štátov*, Vydavateľstvo Manz a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 1997

LASÁK, J. : *Právo obchodných spoločností - Právni predpisy EU s judikaturou*, 2012, ISBN: 978-80-7357-611-0

LIPKOVÁ,Ľ., *Európska únia 2011*, 1. vyd. slovensky , Sprint dva / Economics, Bratislava, ISBN: 9788089393336

MIHALIK, Jozef. *Európska únia alebo Federácia národných štátov?*,2013,IURA EDITION, ISBN:9788080785314

PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva - Prizmatem Lisabonské smlouvy*, Linde, 2012, ISBN: 978-80-7201-889-5

PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R.: *Průvodce judikaturou evropského soudního dvora*, Linde 2000.

REICHBAUER, Ondrej. *Európska únia pre každého*, 2004, ISBN: 8096852086

STRAVOVSKA, I.: *Doležité budú prve dva roky v Bruseli. Rozhovor s poslancom EP Janom Marinusom Wiersmom*. In: Slovensko v EU. Mimoriadna príloha denníka Hospodárske noviny, 2004

SÝKORA, P.: *Európska integrácia úvod*, Centrum Európskych štúdií Univerzity Komenského 2000.

ŠIBL, D.: *Európska únia a Slovensko*, Bratislava, Sprint 1999, ISBN: 8088778085

TICHÝ, L., Arnold, R., SVOBODA, P., ZEMÁNEK, J., Král, R.: *Evropské právo*, Praha, C.H.Beck 1999.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, Leges, ISBN: 978-80-87576-68-7

Zahraničné zdroje:

ARCHER, C.: *Organizing Europe: The Institutions of Integration*, London, Edward Arnold 1994.

BEYOND, A.: *The European Union and the Visegrad States*. Bonn: Europa Union Verlag, 1995,

BORZEL, T.: *Pace Setting, Foot Dragging and Fence Sitting: Member State Responses to Europeanization*. In: *Journal of Common Market Studies*, vol.40, č.2, 2002, Brada, J.: *The Community*

HIX, S., GOETZ, K. H.: *Introduction: European Integration and National Political Systems*. In: Goetz, K. H., Hix, S. (eds.): *Europeanised Politics? European Integration and National Political Systems*. London: Frank Cass, 2001b, s. 1 – 26.

MALOVA, D., LAŠTIC, E.: *The Gradual Amending of the Slovak Constitution: Combating the Ambiguous Rules in 1992 – 2001*, *Central European Political Science Review*, vol. 2, no. 4, 2001

MALOVA, D., RYBAŘ, M.: *The Impact of Constitutional Rules on Institutionalisation of Democracy in Slovakia*. In: Dvořáková, V. (ed.): *Ten Years After: Success or Failure* Praha: Česká společnost pro politické vědy, 1999

OLSEN J.: *Europeanization*. In: Cini, M. (ed.): *European Union Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2003

SCHARPF, F.W.: *Governing Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

WALLACE, H.: *The Domestication of Europe and the Limits to Globalisation*, přednáška odznela na kongrese IPSA, Quebec, August 2000a.

WARLEICH, A.: *Understanding European Union Institutions*, London, Routledge 2002.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Júlia Rečlová

Odbor: Management cestovného ruchu

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Integrácia Slovenska do Európskej únie

Rok: 2014

Počet strán textu bez príloh: 65

Celkový počet strán príloh: 0

Počet titulov slovenských použitých zdrojov:20

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov:10

Počet internetových zdrojov: 0

Počet ostatných zdrojov: 0

Vedúci práce: PhDr. Aleš Bříza